

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва ім. проф. І. М. Брюховецького

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь – «Магістр»

**на тему: «ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА ТА РЕЗЕРВИ
ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ЕФЕКТИВНОСТІ»**

Виконав:

Набока Ігор Сергійович

студент спеціальності

051 «Економіка»

Керівник:

Строченко Наталія Іванівна

професор кафедри економіки та підприємництва

ім. проф. І.М. Брюховецького

Рецензент:

Демченко Наталія Вікторівна

економіст ДП «Сумський державний селекційний центр»

Суми – 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет *Економіки і менеджменту*
Кафедра *Економіки та підприємництва імені професора
І.М. Брюховецького*
Освітній ступінь *«Магістр»*
Спеціальність *051 «Економіка»*

Затверджую:

Завідувач кафедри економіки та підприємництва
імені професора І.М. Брюховецького

С.І. Терещенко

« 20 » вересня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Набока Ігор Сергійович

(прізвище, ім'я, по батькові)

- 1. Тема роботи:** Фінансово-економічний аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства та резерви підвищення його ефективності
- 2. База практичного дослідження** СВК «Ярославна» Конотопського району Сумської області
- керівник роботи** к.е.н., професор Строченко Наталія Іванівна
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від

12 січня 2023 р. № 71-н

- 3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи)** 04 грудня 2023 р.

4. Вихідні дані до проекту (роботи): законодавчі та нормативні акти, навчально-методична та наукова література, первинна статистична і бухгалтерська звітність СВК «Ярославна» Конотопського району Сумської області, виробничо-фінансові плани, дані інтернет-сайтів тощо.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Теоретико-методичні основи фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств.
2. Коротка організаційно-економічна характеристика ССК «Ярославна» Конотопського району
3. Економічний аналіз ефективності діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району
4. Внутрішні резерви та напрями підвищення ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна»
5. Фінансовий аналіз діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області
6. Напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності

6. Дата видачі завдання:

20 вересня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2022 р.	
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень 2022 р. – грудень 2022 р.	
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	січень 2023 р. – лютий 2023 р.	
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	березень 2023 р. – травень 2023 р.	
5.	Підготовка і публікація 2 тез доповідей на міжнародних наукових конференціях	вересень 2022 р.; травень 2023 р.	
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	липень 2023 р.	
7.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	серпень 2023 р. – жовтень 2023 р.	
8.	Опрацювання зауважень керівника, перевірка на автентичність	до 28 листопада 2023 р.	
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	листопад 2023 р.	
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедру, деканат факультету економіки і менеджменту	04 грудня 2023 р.	
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	грудень 2023 р.	
12.	Захист кваліфікаційної роботи	20 грудня 2023 р.	

Студент

Керівник роботи

Перевірку на автентичність проведено

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

І.С. Набока

(підпис)

Н.І. Строченко

(підпис)

Н.М. Баранік

(підпис)

М.О. Лищенко

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	10
РОЗДІЛ 2 ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ССК «ЯРОСЛАВНА» І НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	20
2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ССК «Ярославна» Конотопського району	20
2.2 Економічний аналіз ефективності діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району	28
2.3 Внутрішні резерви та напрями підвищення ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна»	40
РОЗДІЛ 3 ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ССК «ЯРОСЛАВНА» ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІКОСТІ	47
3.1 Фінансовий аналіз діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області	47
3.2 Напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності	60
ВИСНОВКИ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	73
ДОДАТКИ	79

АНОТАЦІЯ

Набока І.С. Фінансово-економічний аналіз діяльності сільськогосподарського підприємства та резерви підвищення його ефективності.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 051 «Економіка» СО «Магістр», СНАУ, Суми, 2023 р. Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню проблемам проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та визначення резервів підвищення його ефективності.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок, включає 39 таблиць. Список літературних джерел містить 40 найменувань.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та розробки резервів підвищення його ефективності.

Об'єктом дослідження є управлінські процеси, спрямовані на забезпечення проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та визначення резервів підвищення його ефективності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та розробки резервів підвищення його ефективності.

В першому – теоретичному розділі роботи визначені теоретико-методичні основи фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств.

Другий розділ містить загальну організаційно-економічну характеристику ССК «Ярославна» Конотопського району; економічний аналіз ефективності діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району, а також обґрунтування внутрішніх резервів та напрямів підвищення ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна».

В третьому розділі проведено фінансовий аналіз діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області, на основі якого визначені ключові напрями та резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності.

В цілому в кваліфікаційній роботі одержали подальшого розвитку: - використання наукових підходів проведення фінансово-економічного аналізу діяльності аграрного підприємства (р.1); система визначення внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства (п.п. 2.3); напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності (п.п. 3.2). Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування на рівні сільськогосподарських підприємств та органів управління сільськогосподарським виробництвом з метою підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств.

Ключові слова: фінансово-економічний аналіз, фінансово-економічна стійкість, ділова активність, резерви підвищення ефективності діяльності.

ABSTRACT

Naboka I. Financial and economic analysis of the activity of the agricultural enterprise and reserves for increasing its efficiency.

Qualification work on specialty 051 "Economy", SNAU, Sumy-2023. Manuscript.

The qualification work is dedicated to researching the problems of conducting a financial and economic analysis of the activity of an agricultural enterprise and determining reserves for increasing its efficiency.

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources and appendices. The total volume of work is 79 pages, includes 39 tables. The list of literary sources contains 40 titles.

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical and methodological principles and develop practical recommendations for conducting a financial and economic analysis of the activity of an agricultural enterprise and developing reserves for increasing its efficiency.

The object of the study is management processes aimed at ensuring the financial and economic analysis of the activity of the agricultural enterprise and the determination of reserves for increasing its efficiency.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical aspects of conducting a financial and economic analysis of the activity of an agricultural enterprise and developing reserves for increasing its efficiency.

In the first - theoretical section of the work, the theoretical and methodological foundations of the financial and economic analysis of the activity of agricultural enterprises are determined.

The second section contains the general organizational and economic characteristics of SSC "Yaroslavna" of the Konotop district; economic analysis of the efficiency of the activity of SSK "Yaroslavna" of the Konotop district, as well as the justification of internal reserves and directions for improving the efficiency of economic activity of SSK "Yaroslavna".

In the third section, a financial analysis of the activities of the Yaroslavna JSC of the Konotop district of the Sumy region was carried out, on the basis of which the key directions and reserves of increasing the financial stability of the enterprise as a factor of business activity were determined.

In general, further development was achieved in the qualification work: - use of scientific approaches for financial and economic analysis of agricultural enterprise activity (year 1); the system for determining internal reserves for improving the efficiency of the enterprise (clause 2.3); directions and reserves of increasing the financial stability of the enterprise as a factor of business activity (item 3.2).

The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their application at the level of agricultural enterprises and agricultural production management bodies in order to improve the efficiency of agricultural enterprises.

Key words: financial and economic analysis, financial and economic stability, business activity, reserves for increasing the efficiency of activity.

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сьогодні закони ринкової економіки ставлять перед підприємствами все нові правила та завдання, за якими кожне підприємство вимушене на своєму шляху долати кризи, проблеми, труднощі та перешкоди фінансово-управлінського характеру.

За таких умов господарювання питання фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств набуває особливо важливого значення для всіх ланок господарської системи. Фінансово-економічний аналіз дає можливість точно оцінити та проаналізувати фінансово-господарську діяльність підприємства та визначити ефективні шляхи його подальшого розвитку.

Економічна сутність, особливості діагностування та покращення фінансово-економічної діяльності підприємства досліджували у свої наукових працях такі вчені-економісти: Якубів В.М., Якубів Р., Максимів Ю.В., Григорук І.І., Попадинець Н.М., Тодоріч Л., Іващук Н. [36-40], Бондарук Т.Г., Заїчко І.В., Бондарук І.С. [6], Бегун С.І. [4-5], Тараруєв Ю.О. [31], Бражна Л.В. [7] та ін.

Віддаючи належне науковим здобуткам учених, слід вказати на необхідність подальшого опрацювання теоретичних і практичних аспектів фінансово-економічного аналізу та впливу його результатів на визначення методів і засобів фінансового менеджменту з урахуванням динамічних змін економічного середовища, що відбуваються на тлі глобальних кризових процесів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробка практичних рекомендацій щодо проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та розробки резервів підвищення його ефективності.

В межах мети дослідження вирішувалися наступні **завдання**:

1. Визначити теоретико-методичні основи фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств.
2. Надати коротку організаційно-економічну характеристику ССК

«Ярославна» Конотопського району

3. Здійснити економічний аналіз ефективності діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району

4. Визначити внутрішні резерви та напрями підвищення ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна»

5. Провести фінансовий аналіз діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області

6. Обґрунтувати напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності

Об'єктом дослідження є управлінські процеси, спрямовані на забезпечення проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та визначення резервів підвищення його ефективності.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів проведення фінансово-економічного аналізу діяльності сільськогосподарського підприємства та розробки резервів підвищення його ефективності.

Методи дослідження. В процесі виконання кваліфікаційної роботи використано ряд загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, взаємопов'язаних та послідовно застосованих у загальній логіці фінансового управління: діалектичний метод пізнання, наукової абстракції, індукції та дедукції, системний аналіз – для вивчення фінансово-економічної діяльності аграрного підприємства; статистико-економічний – як основа формування даних та виявлення закономірностей, резервів, факторів впливу на розвиток досліджуваного об'єкта.

Інформаційною основою слугували праці вітчизняних і зарубіжних науковців та вчених-економістів із проблем визначення та покращення ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, законодавчі і нормативні акти України, міжнародні нормативні документи, матеріали фахових періодичних видань та науково-практичних конференцій, електронні ресурси, що знаходяться у вільному доступі, фінансова звітність досліджуваного підприємства

– ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області за 2020-2022 роки, результати власних досліджень автора.

Наукова новизна результатів: *одержали подальшого розвитку:*

- використання наукових підходів проведення фінансово-економічного аналізу діяльності аграрного підприємства (р.1);
- система визначення внутрішніх резервів підвищення ефективності діяльності підприємства (п.п. 2.3);
- напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності (п.п. 3.2)

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх застосування на рівні сільськогосподарських підприємств та органів управління сільськогосподарським виробництвом з метою підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств.

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки, пропозиції та рекомендації, у тому числі й ті, що характеризують мету й завдання, методичні підходи до їх вирішення, теоретичну цінність роботи та практичне значення одержаних результатів, отримані здобувачем особисто в ході дослідження.

Апробація результатів дослідження. Базові положення дипломного дослідження були представлені на двох наукових конференціях: на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації» (м. Кропивницький, 28 листопада 2023 р.), та «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства» (м. Кропивницький, 29 листопада 2023 р.).

Публікації. Результати роботи опубліковані у 2 наукових працях – тезах міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг роботи становить 79 сторінок, включає 39 таблиць. Список літературних джерел містить 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах сучасної економіки бізнес-організацій потребує постійного аналізу та оцінки фінансово-економічних явищ, які можуть змінюватися під впливом, як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Однією з умов ефективної діяльності підприємства та його подальшого розвитку є вміння швидко реагувати на поточні зміни, яке можливо втілити за допомогою проведення фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства, у разі необхідності, удосконалення механізму його проведення та якісному обґрунтуванні отриманих результатів. Оцінка поточного та перспективного фінансово-економічного стану підприємства, його фінансових результатів виступає фундаментальною передумовою конкурентоспроможності будь-якої організації. Тому, актуальність визначеної нами проблематики обумовлена її важливістю в управлінні підприємством в сучасних умовах розвитку.

Фінансово-економічний аналіз аграрного підприємства – це системний метод вивчення та оцінки його фінансової діяльності та економічного стану з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Основною метою фінансово-економічного аналізу аграрного підприємства є забезпечення об'єктивного огляду його фінансової стійкості, ефективності та рентабельності. Цей аналіз дозволяє виявити слабкі та сильні сторони підприємства, оцінити його фінансовий потенціал, а також надає підставу для прийняття управлінських рішень, спрямованих на покращення фінансового стану та забезпечення стабільного розвитку.

Ключові завдання фінансово-економічного аналізу аграрного підприємства включають:

- оцінку ефективності використання ресурсів та здатності генерувати прибуток при мінімальних витратах;

- оцінку фінансової стійкості – визначення здатності підприємства витримувати економічні труднощі та забезпечення надійності його фінансової позиції;
- визначення рентабельності – аналіз прибутковості різних аспектів діяльності підприємства для забезпечення оптимального використання ресурсів та збільшення прибутку;
- оцінку ліквідності – визначення спроможності підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання;
- аналіз фінансового плану – перевірка відповідності фінансових планів реальним результатам та виявлення можливих відхилень;
- аналіз платоспроможності та фінансової гнучкості – визначення готовності підприємства до змін у фінансовому середовищі та здатність вирішувати фінансові труднощі.

Виконання вищевизначених нами завдань забезпечить цілісний огляд фінансово-економічної діяльності підприємства з метою формування ефективної стратегії управління.

Виокремлення суб'єктів у фінансово-економічному аналізі аграрного підприємства важливе для ретельного вивчення конкретних груп зацікавлених сторін та аспектів діяльності.

Внутрішній фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства зазвичай проводиться фінансово-економічним відділом або командою управлінців підприємства. Так, генеральний директор (керівництво, топ-менеджмент підприємства) приймає участь у визначенні стратегічних напрямків розвитку, вирішенні ключових фінансових питань та встановленні цілей для внутрішнього аналізу.

Фінансовий відділ відповідає за збір та обробку фінансової інформації, складання фінансової звітності та підготовку фінансових показників, управлінці функціональних підрозділів здійснюють аналіз власних областей відповідальності, визначаючи ефективність у використанні ресурсів та досягненні фінансових цілей. а фінансові аналітики вже займаються безпосередньо

детальним аналізом фінансових даних, вивченням показників ліквідності, рентабельності та інших аспектів фінансової діяльності.

Внутрішні суб'єкти зосереджують увагу на ефективності управлінських рішень та досягненні фінансових цілей, тоді як зовнішні суб'єкти, такі як державні органи, фінансові установи, громадські організації визначаються своїми інтересами у дотриманні законодавства, фінансовій стійкості та забезпеченні сталого економічного розвитку (табл. 1.1).

Врахування мотивації різних суб'єктів допомагає створити більш комплексний образ оцінки фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення, враховуючи різні цілі та очікування зацікавлених сторін.

Таблиця 1.1 – Стейкхолдери здійснення фінансово-економічного аналізу (ФЕА) аграрного підприємства

Групи	Суб'єкти ФЕА	Характеристика
Внутрішні стейкхолдери	Власники або акціонери	Мають інтерес у прибутку та зростанні вартості підприємства.
	Топ-менеджмент та робітники	Впливають на ефективність та конкурентоспроможність підприємства.
	Працівники та профспілки	Мають інтерес у забезпеченні стабільності та покращенні умов праці.
Зовнішні стейкхолдери	Держава та місцева влада	Мають інтерес у дотриманні підприємством законодавства та сприянні економічному розвитку регіону.
	Фінансові установи	Відділені від стейкхолдерів, такі як банки, мають інтерес у відшкодуванні кредитів та стійкості фінансової ситуації підприємства.
	Клієнти та постачальники	Мають інтерес у стабільності постачання та якості продукції.
	Громадські організації та екологічні групи	Можуть бути зацікавлені у сталому та екологічно відповідальному веденні сільськогосподарської діяльності.
	Громадськість	Має інтерес у відповідальному використанні землі та збереженні екологічної рівноваги.

Джерело: власна розробка автора

При здійсненні фінансово-економічного аналізу сільськогосподарського підприємства слід враховувати ряд особливостей, які відрізняють його від аналізу підприємств інших галузей. Зокрема, слід зосереджувати увагу на наступних

ключових аспектах:

1. Вплив природних факторів: аграрні підприємства значно залежать від природних умов, таких як погода, клімат, ґрунтові умови, тому фінансовий аналіз повинен враховувати вплив цих факторів на врожай та витрати.

2. Циклічність: сільськогосподарські підприємства часто мають циклічний характер у зв'язку із сезонністю робіт та вирощуванням сільськогосподарських культур, - аналіз повинен враховувати ці коливання.

3. Сезонність та оборотність оборотних засобів: важливо аналізувати оборотні засоби, оскільки їх ефективне використання впливає на результативність аграрного підприємства, особливо під час сільськогосподарських сезонів.

4. Вартість виробництва: оцінка витрат на виробництво, включаючи затрати на землю, насіння, добрива, обробку ґрунту та інші аспекти аграрного процесу.

5. Ризик нестачі робочої сили: важливо оцінювати ризик нестачі робочої сили, а також вплив механізації праці на витрати.

6. Система субсидій і державної підтримки: особливості участі у програмах субсидій та державної підтримки для аграрних підприємств також мають велике значення при фінансовому аналізі.

7. Витрати на зберігання та транспортування: оцінка витрат на зберігання та транспортування продукції є важливою, особливо для аграрних підприємств, які працюють з періодичними поставками.

Вищевизначений нами перелік не є вичерпним, діяльність сучасного аграрного підприємства зазнає впливу ряду факторів, як екзогенного, так і ендогенного впливу. Проведення комплексного фінансово-економічного аналізу підприємства сільськогосподарської сфери допомагає зрозуміти його фінансовий стан, оцінити ефективність управління та визначити можливості для оптимізації бізнес-процесів.

Огляд відомих в економічній літературі методів фінансово-економічного аналізу діяльності аграрних підприємств свідчить, що вони мають значні відмінності як за предметом дослідження, кількістю, складом показників оцінки, так і власне за методиками проведення цього оцінювання [10; 8].

На сьогодні відсутній уніфікований, унікальний методичний підхід до здійснення фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств сільськогосподарської сфери. Так, в економічній теорії та управлінській практиці широкого використання набули такі методи фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства як: горизонтального та вертикального аналізу звітності, коефіцієнтного аналізу, дискретного та неперервного аналізу, трендового аналізу, факторного та регресійного аналізу, основні переваги та недоліки використання яких нами згруповано в наступній таблиці (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 – Переваги та недоліки основних методів фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства

Метод	Переваги	Недоліки
Горизонтальний та вертикальний аналіз звітності	- простота та зрозумілість; - можливість порівнювати показники підприємства з попередніми періодами або з конкурентами.	- може призвести до упрощення або недооцінки складних фінансових відносин та чинників; - не враховують вплив інфляції на значення грошей в часі.
Коефіцієнтний аналіз	- дозволяє отримати об'єктивні дані для порівняння різних компаній або галузей; - забезпечує можливість швидко оцінити ефективність управління та фінансовий стан.	- коефіцієнти можуть не враховувати всі аспекти складного фінансового стану підприємства; - показники вимірюються без врахування конкретних умов галузі чи підприємства.
Дискретний та неперервний аналіз	- дозволяє здійснити глибокий аналіз певних аспектів фінансової діяльності; - може бути адаптований до специфіки конкретної галузі чи типу бізнесу.	- деякі методи можуть вимагати значних зусиль та часу для збору та аналізу даних; - окремі результати важко узагальнити для порівняння з підприємствами-аналогами.
Трендовий метод	- дозволяє виявити та проаналізувати динаміку змін показників протягом кількох періодів; - метод відносно простий у використанні та зрозумінні.	- може ігнорувати зміни в економічному та галузевому контексті, що впливатиме на фінансовий стан підприємства; - не завжди здатний передбачити майбутні зміни або кризи.
Факторний та регресійний аналіз	- дозволяє враховувати багато факторів, що впливають на фінансові показники; - може використовуватися для прогнозування майбутніх фінансових результатів.	- вимагає глибоких знань та навичок для проведення аналізу; - при недостатньому обсязі даних або якщо дані неточні, результати можуть бути недостовірними.

Джерело: систематизовано автором

Горизонтальний аналіз звітності – це метод фінансово-економічного аналізу,

в якому порівнюються фінансові показники підприємства за різні періоди для виявлення та оцінки змін в їхній динаміці. Цей метод дозволяє визначити тенденції розвитку компанії та ідентифікувати ключові чинники, що впливають на її фінансово-економічний стан. При проведенні вертикального аналізу звітності фінансові показники підприємства порівнюються між собою в межах конкретного звітного періоду для визначення структури та співвідношення різних компонентів. Цей аналіз висвітлює внутрішню структуру фінансових показників, допомагаючи в ідентифікації частки кожного елементу у загальній структурі фінансів підприємства.

Коефіцієнтний аналіз включає розрахунок та аналіз різних фінансових коефіцієнтів, що надає можливість зробити об'єктивні висновки щодо фінансового стану, ділової активності та стійкості підприємства. Коефіцієнтний аналіз допомагає виявляти тенденції та проблеми, спрямовуючи увагу на ключові аспекти фінансової діяльності, що дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення для подальшого удосконалення бізнесу.

З метою вивчення динаміки фінансових показників підприємства протягом тривалого періоду для фінансово-економічного аналізу застосовують трендовий метод. Він дає змогу аналітикам виявити ключові тенденції, зміни та варіації у фінансових результатах, що дозволяє зробити висновки про стійкість бізнесу до зовнішніх впливів, спрогнозувати майбутні тенденції та адаптувати стратегії розвитку підприємства [10].

Регресійний аналіз використовується для вивчення взаємозв'язку між різними змінними, такими як фінансово-економічні показники та їх можливі визначальні фактори. Цей метод дозволяє побудувати модель, яка аналізує та прогнозує вплив різних факторів на фінансові результати підприємства, допомагаючи управлінцям в прийнятті обґрунтованих стратегічних рішень.

Вибір методу проведення фінансово-економічного аналізу залежить від конкретних цілей, доступності даних та контексту дослідження. Часто використовується комбінація різних методів для отримання більш повного та об'єктивного розуміння фінансово-економічного становища підприємства.

Ключовим етапом та основною проблемою фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства є побудова розумної послідовності набору даних і вибір ефективних фінансових показників для кожного підходу та етапу проведення даного аналізу [2].

Існують різні види аналізу фінансово-економічної діяльності підприємств, але основна увага приділяється внутрішньому та зовнішньому аналізу. Основною метою зовнішнього фінансово-економічного аналізу є надання інформації про прибутковість, фінансову конкурентоспроможність та фінансову незалежність підприємства, тоді як внутрішній аналіз спрямований на керівництво підприємства і дозволяє відстежувати динаміку прибутку (+), збитку (-), рентабельності, собівартості та фінансової незалежності підприємства [35].

У процесі виконання фінансово-економічного аналізу важливо брати до уваги потреби і очікування різних стейкхолдерів, таких як керівництво компанії, інвестори, банки, аудитори тощо. Визначення задач, напрямків діагностики, строків виконання і формату представлення результатів повинно здійснюватися з урахуванням конкретних потреб кожної зацікавленої сторони.

Традиційно, в умовах звичайної діяльності, фінансово-економічних аналіз включає 5 ключових напрямів: аналіз майнового стану; аналіз фінансової стійкості; аналіз ліквідності та платоспроможності; аналіз ділової активності; аналіз фінансових результатів та рентабельності [4].

Ці п'ять напрямків надають комплексне уявлення про фінансовий стан підприємства та його ефективність. Аналіз в кожному з цих напрямків допомагає виявити сильні та слабкі сторони, а також потенційні можливості для управлінських рішень та стратегічного планування. Усталеним є і вибір груп показників для кожного із вищезазначених напрямів. Коротко розглянемо кожний із них.

Важливою складовою частиною фінансово-економічного аналізу є оцінка майнового стану, яка дозволяє отримати системне уявлення про структуру та склад активів та пасивів підприємства. Цей вид аналізу відомий як майновий аналіз або аналіз балансу.

Оцінка майнового стану включає такі аспекти: аналіз активів (активи фіксованого та оборотного капіталу; структура та якість активів), аналіз пасивів (відношення власних та залучених коштів; оцінка зобов'язань, включаючи кредити, заборгованості та інші зобов'язання), визначення питомої ваги кожного елемента (визначення, який відсоток активів припадає на різні складові; визначення відсоткового співвідношення власних та позичкових коштів у пасивах), оцінка ліквідності та оборотності активів.

Майновий аналіз допомагає розкрити структурні особливості підприємства, його фінансовий стан і здатність використовувати ресурси. Він є важливим інструментом для розуміння ризиків та можливостей, пов'язаних з фінансовою діяльністю підприємства.

Аналіз фінансової стійкості проводиться на основі даних балансу, що характеризують структуру джерел коштів, ступінь фінансової стабільності та незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Під час проведення цього етапу фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства в першу чергу визначається тип фінансової стійкості підприємства на основі трикомпонентного показника. Даний показник ґрунтується на порівнянні забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування, може вказувати на тип фінансової стійкості підприємства. Враховуючи його значення, можна робити висновки про загальний стан фінансів підприємства і визначати його ступінь стійкості:

- 1) абсолютна фінансова стійкість – підприємство має достатньо резервів і ресурсів для покриття всіх своїх зобов'язань, включаючи запаси, і може витримати зовнішні труднощі без значних втрат.
- 2) нормальний стійкий фінансовий стан – підприємство може забезпечити достатню кількість ресурсів для покриття своїх зобов'язань, але може потребувати певних заходів для адаптації до змін у ринкових умовах.
- 3) нестійкий фінансовий стан – підприємство має обмежені резерви і може виявити труднощі в покритті своїх зобов'язань у випадку непередбачених обставин.

- 4) кризовий фінансовий стан – підприємство стикається з серйозними труднощами в покритті своїх зобов'язань і потребує негайних заходів для виходу з кризи.

Існує безліч відносних показників, які використовуються для оцінки фінансової стійкості підприємства. Вибір конкретних показників залежить насамперед від галузі діяльності, специфіки компанії та конкретних завдань проведення фінансово-економічного аналізу. Найчастіше розраховують коефіцієнти: автономії, власної капіталізації, концентрація позикового капіталу, фінансової стійкості, маневреності власного капіталу [1; 9; 13; 30; 34].

Аналіз ліквідності – третій етап фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства, – є важливою частиною фінансового аналізу і дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство може виконувати свої поточні зобов'язання. Групування активів і пасивів за ступенем ліквідності та термінами погашення є одним з етапів аналізу ліквідності балансу. Зазвичай, активи і пасиви групуються на чотири основні категорії:

- 1) легко ліквідні активи (група I) – грошові кошти, банківські вклади та інші активи, які можуть бути швидко перетворені в готівку.
- 2) менш ліквідні активи (група II) – короткострокові інвестиції, товари на складі та інші активи, які можуть займати трохи більше часу для конвертації в готівку.
- 3) доцільні активи (група III) – довгострокові інвестиції, нерухомість та обладнання, які не можуть бути швидко конвертовані в готівку, але призначені для довгострокового використання.
- 4) неліквідні активи (група IV) – активи, які мають низьку ліквідність та не можуть бути швидко конвертовані в готівку.

Пасиви також групуються відповідно до термінів їхнього погашення.

Сукупність показників ліквідності та платоспроможності, таких як поточні та швидкі коефіцієнти, аналіз строків обороту запасів, рахунків-фактур і платіжних зобов'язань, дозволяють отримати повну картину про здатність підприємства

відповідати за своїми поточними зобов'язаннями та забезпечити стабільну фінансову позицію [19].

Аналіз ділової активності (також відомий як аналіз оборотності) теж є важливою частиною фінансово-економічного аналізу, оскільки він дозволяє оцінити ефективність використання фінансових ресурсів підприємства у процесі його основної діяльності.

Для цього використовуються відносні коефіцієнти оборотності: активів, оборотних активів, запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості та обернених показників, що характеризують тривалість їхнього одного обороту [5]. Аналіз даних коефіцієнтів дозволяє визначити, наскільки швидко обертаються ресурси підприємства та як ефективно використовуються для досягнення стратегічних цілей.

Аналіз фінансових результатів та рентабельності дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство генерує прибуток в процесі своєї діяльності. До основних показників рентабельності входять: коефіцієнт прибутковості від продажу (чистий прибуток до обсягу продаж); норма прибутку; коефіцієнти рентабельності: активів, власного капіталу, продукції (для виробничих підприємств), витрат (для обслуговуючих підприємств) тощо.

Ці показники допомагають визначити різні аспекти рентабельності підприємства і його фінансового здоров'я. Вони дають уявлення про те, наскільки ефективно управління ресурсами, вкладеннями та персоналом, і чи може підприємство генерувати достатній прибуток для задоволення своїх зобов'язань та розвитку.

Таким чином, здійснення оперативного та якісного фінансово-економічного аналізу діяльності підприємства є надзвичайно важливим з огляду на виявлення й попередження критичних станів, виявлення резервів розвитку проваджуваної діяльності, а також виступає підґрунтям для прийняття раціональних рішень в напрямі подальшого розвитку господарюючого суб'єкта в довгостроковому періоді.

РОЗДІЛ 2

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ССК «ЯРОСЛАВНА» І НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Коротка організаційно-економічна характеристика ССК «Ярославна» Конотопського району

Сільськогосподарський споживчий кооператив «Ярославна» (далі ССК «Ярославна» Конотопського (до 2020 року Путивльського) району зареєстрований як суб'єкт аграрного підприємництва в 2000 році за юридичною адресою: с. Скуносове, вул. Калинівка 1 А. Власниками та засновниками з 25 % часткою в статутному капіталі, та кінцевими бенефіціарами є приватне сільськогосподарське підприємство «АФ «Луч», в особі Волкова В.В. та ФГ «Волков Валерій Валентинович», а також засновниками стали з загальною часткою 50 % в рівній долі кожного Волкова Л.А., Волков К.Р., Волкова А.В., Волкова Н.В. За період 2016-2022 року відбувалось в реєстраційній інформації декілька змін. Наразі керівником сільськогосподарського підприємства є Почепцова Тетяна Миколаївна.

Основним видом діяльності відповідно єдиного класифікатора суб'єктів економічної діяльності (КВЕДа) є:

- 01.41. Розведення великої рогатої худоби молочних порід.

Інші:

- 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.
- 01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів.
- 01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур.
- 01.42 Розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів.

- 01.46 Розведення свиней.
- 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві.
- 01.62 Допоміжна діяльність у тваринництві та ін.

Основними підприємствами, з якими працює ССК «Ярославна» в аграрному бізнесі є ПСП «Суворово», ДП «Ніка», ПП «Світоч», ПП «Агроремонт», ТОВ «Агромпромислова компанія «Путивль», ВАТ «Путивльагроспецмонтаж», ДП «Флора», ПСП «Спілка єдність» та інші.

ССК «Ярославна» об'єднує в кооперативну діяльність індивідуальних виробників молока з різних територіальних громад: Путивльської, Буринської, Миколаївської (Білопільського району), Недригайлівської, Глухівської, Кролевецької, Роменської і Конотопської. Молочний кооператив «Ярославна» об'єднує близько 4 тис. власників молочної ВРХ. В 2004 році на базі кооперативу розпочато будівництво пункту прийому молока. Система глибокого охолодження молока дозволяє кооперативу бути основним постачальником сировини для молокопереробних заводів Київської, Полтавської, Черкаської областей.

В галузі рослинництва основною товарною культурою є озима пшениця. Кооператив здійснює розробку і впровадження в виробництво високопродуктивних сортів озимої пшениці, та освоєння високоінтенсивних технологій вирощування зернових культур.

В 2014 році введено в експлуатацію елеватор для зберігання в с. Зарічне (Жовтневе) на базі зерносушильного комплексу.

В 2021 році ССК «Ярославна» з залученим підрядником розпочав будівництво елеватора за адресою: вул. Богдана Хмельницького, м. Путивль Сумської області, стартовою кошторисною вартістю в 38,4 млн. грн. на площі 1,19 га з метою ведення товарного сільськогосподарського виробництва (КВЕД 01.01).

Класичним фактором виробництва в сільськогосподарському підприємстві є земля. Земля і клімат відіграють об'єктивно необхідну роль в формуванні доданої вартості в аграрному секторі.

На розвитку теорії ролі і ефективності, отримуваної винагороди кожного фактора виробництва в співставленні зі своєю граничною продуктивністю

будувалося вчення в класиків (А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса) і фундаторів економічної теорії. Однак безспірним завжди було питання визначальної ролі землі як предмета праці, засобу праці і капіталу в розвитку аграрного виробництва.

ССК «Ярославна» як кооператив сформував свій земельний банк в основному з орендованих в населення Путивльської територіальної громади паїв. Крім своїх двох власних 3217 земельних ділянок взято в оренду.

Основним функційним призначенням земельного масиву є сільськогосподарські угіддя. Динаміку і структуру земельного фонду кооперативу представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка і структура земельних угідь

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	Площа, га	Питома вага, %	абс., од.	відн., %
Площа сільськогосподарських угідь - всього	9281	100,0	94,9	100,0	9468	100,0	+187	+2,0
Рілля	8838	95,2	8964	95,2	9002	95,1	+164	+1,9
Сіножаті	443	4,8	455	4,8	466	4,9	+23	+5,2
Пшениця озима, га	2271	25,7	1279	14,3	2291	25,4	+20	+0,9
Кукурудза	4994	56,5	3997	44,6	3425	38,1	-1569	-31,4
Соняшник	1573	17,8	3688	41,1	3286	36,5	+1713	+108,9

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 4-сг Звіт про посівні площі сільськогосподарських культур

З таблиці видно, що в динаміці площа сільськогосподарських угідь була практично незмінною, зросла лише за період 2020-2022 рр. на 2%.

Сільськогосподарські угіддя на 95 % представлені посівною площею, і близько 5 % в структурі займають сіножаті, що є логічним, враховуючи рельєфну складову земель регіону.

В структурі посівів за весь період домінуючими є три товарні культури, такі як пшениця озима, кукурудза на зерно і соняшник. Тенденції в зміні посівних площ відбувалися за досліджуваний період на користь соняшника.

Питома вага якого в структурі ріллі під посівами зросла від 17,8 до 36,5 %%, а в абсолютному розмірі збільшилась на 1713 га, або 108,9 % в 2022 році в порівнянні з 2020 роком.

Саме виробництво – в економічному розумінні це процес поєднання виробничих ресурсів, оптимального, раціонального, узгодженого їх використання з метою створення матеріальних благ.

Основним результатом процесу виробництва в сільськогосподарському підприємстві є валова продукція.

Для порівняння динаміки результатів виробничої діяльності, ефективності використання ресурсної бази і можливостей економічного росту ССК «Ярославна» розрахуємо результати виробництва валової продукції в порівняльних цінах станом на 2010 рік (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2 – Розрахунок валової продукції підприємства, тис. грн.

Продукція	Обсяг виробництва, ц			Постійна ціна за 1 ц*	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Пшениця озима	96877,2	47693,3	8340,0	102,75	9954,1	9,7	4900,5	4,9	8357,7	9,3
Кукурудза	424000,4	327373,5	269668,5	107,27	45482,5	44,2	35117,4	37,8	28927,3	32,4
Соняшник	42940,8	101169,5	79003,2	284,21	12204,2	11,8	28753,4	28,5	22453,5	25,1
Виробництво озимих культур	1279,0	2291,2	1457,0	1017,47	1301,3	1,3	2331,2	2,3	1482,5	1,7
Виробництво ярових культур	7304,0	3134,4	5404,1	502,46	3670,0	3,6	1579,9	1,6	2715,3	3,0
Сіно	8284,5	5247,0	6870,4	21,14	173,9	0,2	110,9	0,1	145,2	0,2
Разом по рослинництву	х	х	х	х	72806,0	70,8	72788,3	72,2	64081,5	71,7
Продукція вирощування ВРХ										
молока	120930	112517	101653	248,66	30070,5	29,2	27978,5	27,8	25277,0	28,3
Разом по тваринництву	х	х	х	х	30070,5	29,2	27978,5	27,8	25277,0	28,3
Разом по підприємству	х	х	х	х	102876,5	100,0	100766,8	100,0	89358,5	100,0

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду

За даними таблиці видно, що за період дослідження обсяги валового виробництва зменшились на 13,1 %, при чому тенденція до зменшення має систематичний характер. В структурі валового виробництва переважаюча частка належить продукції галузі рослинництва (в середньому 71 %), тенденції зменшення виробництва спостерігаються як в цілому по галузі рослинництва, так і по галузі тваринництва відповідно на 12,0 % та 15,9 %. В розрізі видів продукції обсяги зросли лише по насінню соняшника з 12204,2 (в 2020 році) до 22453,5 тис. грн. – в 2022 році, в основному за рахунок зменшення виробництва зернової кукурудзи.

Виробництво здійснюється з метою досягнення конкурентних позицій на товарних ринках, де формується конкурентоспроможність підприємства та трансформується дохід від реалізації в прибуток.

Крім того, за структурою товарної продукції можна визначити напрям економічного поділу праці і ролі підприємства в національному товарному обороті.

Таблиця 2.3 – Обсяг і структура товарної продукції підприємства

Вид продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		В середньому за три роки	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Продукція рослинництва - всього	241530,3	70,8	205528,6	67,6	373633,9	77,8	273564,3	72,9
Зернові та зернобобові	218997,0	64,2	143399,7	47,2	219990,6	45,8	194129,1	51,8
у т.ч. пшениця озима	32793,7	9,6	19346,0	6,4	46993,8	9,8	33044,5	8,8
кукурудза на зерно	186203,3	54,6	124053,7	40,8	172996,8	36,0	161084,6	43,0
Соняшник	22533,3	6,6	62128,9	20,4	153643,3	32,0	79435,2	21,1
Продукція тваринництва - всього	99855,0	29,2	98506,0	32,4	106311,9	22,2	101557,6	27,1
Молоко	99855,0	29,2	98506,0	32,4	106311,9	22,2	101557,6	27,1
Всього	341385,3	100,0	304034,6	100,0	479845,8	100,0	375121,9	100,0

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Щодо динаміки обсягу товарної продукції за даними таблиці можна зробити

висновок, що сума виручки за досліджуваний період зросла до 479945,8 тис. грн. в порівнянні з 341315,3 тис. грн. в 2020 році, тобто на 138630,5 тис. грн., або на 40,6 %. В структурі товарної продукції найвища питома вага за весь період дослідження складає виручку від реалізації зерна кукурудзи, однак її частка зменшилась з 54,6 до 36,0 %, в той час, як дохід від реалізації насіння соняшнику збільшився з 6,6 до 32 %, і зайняв за величиною друге місце за часткою в загальній сумі виручки.

Рівень спеціалізації можна визначити за формулою:

$$K_c = 100 / (43,0 \times 1 + 27,1 \times 3 + 21,1 \times 5 + 8,8 \times 7) = 100 / 291,4 = 34,3$$

За визначеним коефіцієнтом можна зробити висновок, що досліджуване підприємство є середнім за рівнем концентрації виробничих галузей.

ССК «Ярославна» спеціалізується на виробництві двох видів продукції, які в сукупній величині займають 70,1 %, кожен з яких не менше 25 %, а саме виробництво кукурудзи і молока.

Існує економічна думка, що за інших однакових умов ефективність функціонування підприємств зростає із збільшенням значення коефіцієнта товарного зосередження.

Серед ресурсного потенціалу рівень якого обумовлює рівень ефективності діяльності підприємства в цілому, виділяємо виробничі необоротні ресурси і сукупну вартість майнових ресурсів в цілому.

Таблиця 2.4 – Показники оцінки майнового стану підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±
1	2	3	4	5
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	63210	68844	108856	+45646
Фондозабезпеченість підприємства, грн. на 100 грн. ОЗ	681,1	730,9	1149,7	+468,6
Загальна сума виробничих засобів, тис. грн.				
на початок року	160192	172696	231549	+70637
на кінець року	172696	231549	384579	+211883

Продовження 2.4

1	2	3	4	5
Питома вага реальної вартості активів, %				
на початок року	85,5	83,2	85,2	-0,3
на кінець року	83,2	85,2	87,7	+4,5
Коефіцієнт зносу основних засобів				
на початок року	39,2	43,3	48,5	+9,3
на кінець року	43,3	48,5	32,2	-11,1
Коефіцієнт придатності основних засобів				
на початок року	60,8	56,7	51,5	-9,3
на кінець року	56,7	51,5	67,8	+11,1
Коефіцієнт відновлення основних засобів	0,12	0,06	0,52	+0,40
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,02	0,0	0,002	-0,02
Коефіцієнт динаміки основних засобів	1,12	1,06	2,07	+0,95

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан), форми № 5 Примітки до річної фінансової звітності

За даними таблиці можна зробити наступні висновки:

- середньорічна вартість основних виробничих фондів зросла майже в 2 рази – на 72,2 %, що обумовлено відповідно збільшенням загальної вартості виробничих засобів, які забезпечують всю операційну діяльність підприємства в цілому на 122,7 % в розрахунку на кінець досліджуваного періоду;
- рівень реальної вартості активів в загальній сумі за період з 2020 по 2022 майже не змінився, незважаючи на те, що коефіцієнт зношеності основних фондів на кінець періоду зменшився на 11,1 %;
- зниження рівня зношеності основних виробничих фондів засвідчує зміцнення матеріально-технічної бази, що підтверджується підвищенням коефіцієнта відновлення основних засобів в 3,3 рази, і підвищення коефіцієнта динаміки більш як в 2 рази.

Всі вищеперераховані чинники сприяли підвищенню рівня фондозабезпеченості підприємницької діяльності ССК «Ярославна» на 68,8 %.

Якість і забезпеченість виробництва матеріальними ресурсами впливає на

рівень продуктивності праці.

Засоби праці проявляють свою активність в виробничому процесі лише в поєднанні з людським фактором.

Динаміку чисельності трудових ресурсів та інтенсивності їх використання представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка чисельності працівників та ефективність використання робочої сили

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Середньооблікова чисельність працівників зайнятих в сільськогосподарському виробництві, чол.	46	46	50	+4	+8,7
в т.ч. в рослинництві	24	24	40	+16	+67,6
в тваринництві	22	22	10	-12	-54,5
Кількість працівників в еквіваленті повної зайнятості, осіб	46	46	45	-1	-2,2
Кількість відпрацьовано всього люд.-год.	91678	82599	90151	-1527	-1,7
Відпрацьовано одним працівником в середньому по господарству, днів	249,1	224,5	225,4	-23,7	-9,5
Коефіцієнт використання річного фонду робочого часу	90,9	82,1	82,3	-8,6 п.п.	
Вироблено валової продукції на одного середньорічного працівника в співставних цінах, тис. грн.	2236,4	2190,6	1787,2	-449,2	-20,1
Вироблено товарної продукції на одного середньорічного працівника в співставних цінах, тис. грн.	7441,2	6632,1	9631,0	+2190,8	+29,4
Реалізовано продукції:					
тваринництва на одного працівника галузі	4538,9	4477,7	10631,2	+6092,3	+134,2
рослинництва на одного працівника галузі	10101,7	8607,0	9382,2	-719,5	-7,1

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 1-підприємництво Структурне обстеження підприємства

Середньорічна чисельність працівників, зайнятих трудовою діяльністю в ССК «Ярославна» в 2022 році склала 50 осіб, що на 4 особи більше в порівнянні з попередніми періодами.

Рослинництво є пріоритетним напрямом діяльності в ССК «Ярославна»,

незважаючи на те, що місією і візією досліджуваного підприємства тривалий період був розвиток молочного скотарства, кооператив статутно і створювався як молочний споживчий кооператив. Чисельність персоналу зайнятого в галузі рослинництва зросла на 67,6 % і в абсолютному значенні склала 40 осіб, тоді як в тваринництві 10 осіб.

Кількість днів, відпрацьованих одним середньообліковим працівником зменшилась на 23,7 дні, а коефіцієнт використання нормативного ефективного фонду робочого часу також зменшився на 8,6 п.п.

Кількість відпрацьованих одним працівником людино-годин зменшилась на 1527 одиниць, що обумовило на противагу збільшенню середньооблікової чисельності працівників їх зменшення в еквіваленті повної зайнятості.

2.2 Економічний аналіз ефективності діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району

Економічний аналіз діяльності підприємства є основною методикою всебічного глибокого вивчення господарської діяльності аграрного підприємства, як первинної ланки національної економіки. Головним питанням аналізу економічної діяльності підприємства є дослідження і обґрунтування заходів щодо ефективності покращення використання землі, як основного виробничого ресурсу, матеріально-технічної бази, кожного її елемента і трудових ресурсів. Основним джерелом розширеного відтворення підприємства, якісною характеристикою створюваної величини абсолютного ефекту, основою успіху, забезпечення всіх форм інноваційно-інтенсивного розвитку, мірилом ефективності діяльності є прибуток. Чистий прибуток, який знаходиться в розпорядженні підприємства в основному формується в звичайній операційній діяльності.

Алгоритм і динаміку прибутку ССК «Ярославна» представлено в наступній таблиці. Основним джерелом інформації є дані форми 2 «Звіту про фінансові результати».

Таблиця 2.6 – Динаміка і алгоритм формування фінансових результатів

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Дохід від реалізації, тис. грн.	342295	305077	481598	+139303	+40,7
Собівартість реалізації продукції, тис. грн.	294067	188644	341022	+46955	+16,0
Валовий прибуток, тис. грн.	48228	116433	140576	+92348	+191,5
Інші операційні доходи, тис. грн.	1238	1996	398	-840	-67,9
Адміністративні витрати, тис. грн.	5084	5592	5224	+140	+2,8
Витрати на збут, тис. грн.	34298	33706	4028	-30270	-88,3
Інші операційні витрати, тис. грн.	1888	2750	4539	+2651	+140,4
Прибуток від операційної діяльності, тис. грн.	8196	76381	127183	+118987	в 14,5 р.
Інші доходи, тис. грн.	181	139	814	+633	+349,7
Інші фінансові доходи, тис. грн.	-	-	12	+12	х
Фінансові витрати, тис. грн.	4884	4170	997	-3887	-79,6
Інші витрати, тис. грн.	73	-	-	73	х
Чистий прибуток, тис. грн.	3420	72350	127012	+123592	в 36,1 р.

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Аналізуючи дані таблиці слід зазначити перш за все позитивні динамічні зміни в абсолютній величині чистого прибутку підприємства, який збільшився до 127012 тис. грн. в порівнянні з 3420 тис. грн. (більш як в 36 раз).

Валовий прибуток, як скоригована сума виручки на виробничі витрати, пов'язані з виробництвом цієї продукції збільшилися в три рази. Однак суттєві зміни в динаміці алгоритму формування фінансового результату відбулися в визначенні операційного прибутку. Одним нез'ясованим питанням, яке потребує додаткового вивчення є висока сума витрат на збут в 2020 і 2021 роках, які в співвідношенні з сумою доходу від реалізації складають більш 10 %. Витрати на збут входять до складу операційних витрат і впливають безпосередньо на величину операційного фінансового результату, а відтак і чистого прибутку.

На суму прибутку впливає перш за все 2 фактори: дохід і витрати.

Дохід від реалізації за динамікою і структурою вивчені в попередньому розділі. А витрати, які необхідні для здійснення виробництва і реалізації продукції та інших видів операційної діяльності можна розглянути в декількох

напрямах дослідження: як операційні витрати за елементами, як функційні витрати за видами діяльності і виробництв.

Динаміку і структуру операційних витрат розглянемо за формою 2 статистичної звітності «Звіт про фінансовий результат» розділі II.

Таблиця 2.7 – Динаміка і структура операційних витрат ССК «Ярославна»

Вид продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	абс., од.	відн., %
Матеріальні витрати	298393	88,4	192351	85,7	311121	84,5	+12828	+4,3
Витрати на оплату праці	4915	1,5	4689	2,1	6071	1,6	+1156	+23,5
Відрахування на соціальні заходи	1081	0,3	1032	0,5	1316	0,4	+235	+21,7
Амортизація	6500	1,9	5386	2,4	11741	3,2	+5241	+80,6
Інші операційні витрати	26713	7,9	20972	9,3	37934	10,3	+11221	+42,0
Разом	337602	100,0	224430	100,0	368283	100,0	+30681	+9,1

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Дослідження динаміки і структури витрат операційної діяльності показав, що загальна сума витрат немає чіткої тенденції до зростання, оскільки в 2021 році за величиною сума значно нижча від попереднього і наступного років.

В структурі витрат найвища частка припадає на матеріальні витрати, від 84,5 до 88,4 %, та інші операційні витрати. Заробітна плата займає лише 1,5-2,0 %. Сума амортизації в структурі операційних витрат також є незначною і, на нашу думку, недостатньою для фінансування відновлювальних процесів в матеріально-технічному переозброєнні. Задля чого ССК «Ярославна» необхідно переглянути основні принципи амортизаційної політики в плані вибору методики визначення і формування амортизаційного фонду.

З метою виявлення резервів підвищення рівня ефективності діяльності підприємства необхідно провести аналіз витрат за видами діяльності і використовуваними функціями.

Таблиця 2.8 – Динаміка і структура витрат за видами діяльності

Вид продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	абс., од.	відн., %
Витрати на основне виробництво	294067	86,4	188644	80,3	341022	95,8	+46955	+16,0
Адміністративні витрати	5084	1,5	5592	2,4	5224	1,5	+140	+2,8
Витрати на збут	34298	10,1	33706	14,3	4028	1,1	-30270	-88,3
Інші операційні витрати	1888	0,6	2750	1,2	4539	1,3	+2651	+140,4
Разом операційних витрат	335337	98,6	230692	98,2	354813	99,7	+19476	+5,8
Фінансові витрати	4884	1,4	4170	1,8	997	0,3	-3887	-79,6
Всього витрат	340221	100,0	234862	100,0	355810	100,0	+15589	+4,6

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

В структурі витрат за видами діяльності основна доля належить витратам операційної діяльності, з яких особливе чільне місце займають виробничі витрати, пов'язані з основним видом діяльності: прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі та загальновиробничі витрати.

Витрати на збут змінюються в відсотковому співвідношенні з 14,3 до 1,1 %.

Витрати пов'язані з адміністративною діяльністю з операційних витрат та витрати фінансової діяльності займають невисоку питому вагу від 0,3 до 1,8 %. Підприємство не несе витрат, пов'язаних з іншою операційною і інвестиційною діяльністю.

Одним з етапів дослідження стало проведення аналізу витрат за виробничими функціями.

Основним видом діяльності підприємства є виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва: пшениці, кукурудзи, соняшнику і продукції тваринництва – молока.

Таблиця 2.9 – Динаміка і структура витрат за видами діяльності

Вид продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Виробнича собівартість виробленої продукції – всього, тис. грн., в т.ч.:	253841,8	100,0	253563,4	100,0	381172,6	10,0
пшениці	33626,8	13,2	19774,6	7,8	35673,3	8,8
кукурудзи	121301,2	47,8	101633,5	40,1	135124,3	35,4
соняшник	30842,2	12,2	65688,9	25,9	92930,1	24,4
молока	68071,6	20,8	66466,4	26,2	119444,9	31,4
Виробнича собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн., в т.ч.:	295627,5	100,0	187079,5	100,0	339968,6	100,0
пшениці	32771,0	11,1	16906,1	9,0	33557,6	9,9
кукурудзи	171291,6	57,9	67596,1	36,0	119111,9	35,0
соняшник	21547,5	7,3	36916,5	19,6	68557,1	20,2
молока	70017,4	23,7	66560,8	35,4	118742,0	34,9
Витрати пов'язані з реалізацією – всього, тис. грн., в т.ч.:	2625,1	100,0	1654,0	100,0	4009,0	100,0
пшениці	-	-	-	-	608,0	15,2
кукурудзи	-	-	576,8	34,9	2159,0	53,9
соняшник	-	-	645,6	39,0	1242,0	30,9
молока	2625,4	100,0	431,6	26,1	-	-

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Аналіз розподілу витрат між галузями виробництва і об'єктами обліку показує, що найвищу питому вагу в структурі виробничої собівартості виробленої і виробничої собівартості реалізованої продукції займають витрати кукурудзівництва, проте вони мають в динаміці тенденції до зменшення. Водночас зростають витрати по виробництву і собівартості реалізованого насіння соняшнику і молока. Нез'ясованим питанням залишається відсутність витрат пов'язаних з реалізацією пшениці в 2020-2021 рр., кукурудзи в 2020 році і молока – в 2022 році.

Озима пшениця, соняшник і кукурудза є стандартним складом трьохпольної сівозміни, яка на нашу думку не є оптимальною.

Технологія вирощування культури, включаючи систему удобрення, сівозміну, організацію праці і технічного забезпечення технологічної карти впливає на економічну ефективність виробництва і реалізації товарної продукції.

Таблиця 2.10 – Динаміка показників ефективності виробництва і реалізації озимої пшениці

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Урожайність, ц/га	42,7	37,3	35,5	-7,2	-16,9
Виробнича собівартість:					
виробленої, 1 ц, грн.	347,1	414,6	438,6	+91,5	+26,4
реалізованої, 1 ц, грн.	347,1	414,6	438,4	+91,3	+26,3
Комерційна собівартість 1 ц, грн.	347,1	414,6	446,4	+99,3	+28,6
Ціна реалізації 1 ц, грн.	347,1	474,5	614,0	+266,6	+76,7
Прибуток на 1 ц, грн.	10,0	59,9	167,6	+157,6	в 15,8 р.
Приходиться на 1 га:					
виробничих витрат, грн.	14807	15461	15570	+763	+5,2
виручки, грн.	14440	15126	20511	+6071	+42,0
прибутку, грн.	10,0	1908	5599	+5589	х
Рівень рентабельності виробництва, %	0,1	14,4	37,5	+37,4 п.п.	
Рівень рентабельності продаж, %	0,1	12,6	27,3	+27,2 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форм № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства, № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду, № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Пшениця є традиційною для підприємства культурою. Аналіз показав, що врожайність пшениці має сталу тенденцію до зменшення, при чому зросла собівартість виробленої і реалізованої продукції відповідно на 26,3 %, повна собівартість продукції зросла на 28,6 %.

Рентабельність виробництва в 2022 році склала 37,5 %, тоді як в 2020 році – 0,1 %. Основним чинником отримання прибутку в 2022 році послужили переважаючі темпи росту ціни реалізації над витратами. Сума виручки на кожен гектар площі посіву зросла на 6071 грн., або 42,0 %.

Аналогічні дослідження рівня ефективності ми провели по результатах виробництва і реалізації зерна кукурудзи (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 – Динаміка показників ефективності виробництва і реалізації зерна кукурудзи

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Урожайність, ц/га	84,9	81,9	78,7	-6,2	-7,3
Виробнича собівартість:					
виробленої, 1 ц, грн.	286,1	310,5	501,1	+215,0	+75,1
реалізованої, 1 ц, грн.	290,6	467,1	431,3	+140,7	+48,4
Комерційна собівартість 1 ц, грн.	290,6	313,3	439,1	+148,5	+51,1
Ціна реалізації 1 ц, грн.	315,9	570,2	626,4	+310,5	+98,3
Прибуток на 1 ц, грн.	25,3	256,9	187,3	+162,0	в 6,4 р.
Приходиться на 1 га:					
виробничих витрат, грн.	24289	25428	39455	+15166	+62,4
виручки, грн.	37285	33037	50514	+13229	+35,5
прибутку, грн.	2986	13981	15104	+12118	+405,8
Рівень рентабельності виробництва, %	8,7	82,0	42,7	+34,0 п.п.	
Рівень рентабельності продаж, %	8,0	45,0	29,9	+21,9 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форм № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства, № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду, № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Динаміка показників ефективності виробництва і реалізації кукурудзи аналогічні попереднім тенденціям.

Урожайність кукурудзи в 2022 році зменшилась в порівнянні з 2020 роком на 7,3 %, при чому тенденція зниження урожайності відмічається, як стійка. Виробнича собівартість зросла на 75,1 %, а комерційна – на 51,1 %, більш динамічні зміни відбулися в збільшенні середньореалізаційної ціни, що також обумовило збільшення прибутку як в розрахунку на 1 ц продукції і на 1 га посівної площі.

Вирощування соняшнику в ССК «Ярославна» набуває вищого з роками рівня концентрації. Однак при збільшенні посівних площ даної культури урожайність знизилась на 12,1 %. Тенденції в зміні виробничої і комерційної собівартості, а також ціни реалізації аналогічні як і по іншим видам товарної зернової продукції.

Виробнича собівартість зросла на 63,8 %, тоді як собівартість реалізованої продукції і комерційна собівартість на 24-26 %%, що говорить про високий відсоток в обсягах реалізованої продукції перехідних залишків минулих років. Однак високодинамічні зміни тенденції зростання ціни реалізації забезпечують високу прибутковість підгалузі, та зростання прибутку і виручки на кожен гектар посівної площі.

Таблиця 2.12 – Динаміка показників ефективності виробництва і реалізації насіння соняшнику

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Урожайність, ц/га	27,3	27,4	24,0	-3,3	-12,1
Виробнича собівартість: виробленої, 1 ц, грн.	718,2	649,3	1176,3	+458,1	+63,8
реалізованої, 1 ц, грн.	718,2	664,8	893,3	+175,1	+24,4
Комерційна собівартість 1 ц, грн.	718,2	676,4	909,5	+191,3	+26,6
Ціна реалізації 1 ц, грн.	751,1	1118,8	2002,0	+1250,9	+166,5
Прибуток на 1 ц, грн.	32,9	442,4	1092,5	+1059,6	в 32,2 р.
Приходиться на 1 га: виробничих витрат, грн.	19607	17811	28281	+8674	+44,2
виручки, грн.	14325	16846	46757	+32432	+226,4
прибутку, грн.	627	6661	25516	+24889	в 39,7 р.
Рівень рентабельності виробництва, %	4,4	65,4	120,1	+115,7 п.п.	
Рівень рентабельності продаж, %	4,6	39,5	54,5	+49,9 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форм № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства, № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду, № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Молоко є єдиним видом продукції тваринництва в ССК «Ярославна». В результаті збільшення собівартості продукції і не настільки динамічними тенденціями зростання середньореалізаційної ціни, молоко із прибуткового виду продукції перейшло в якість збиткового. Рівень збитковості склав 10,5 %, прибутковість зменшилась за досліджуваний період на 53,1 п.п.

Таблиця 2.13 – Динаміка вартісних показників ефективності виробництва і реалізації молока

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Виробнича собівартість: виробленої, 1 ц, грн.	506,7	525,7	1034,6	+527,9	+104,2
реалізованої, 1 ц, грн.	501,7	523,0	1028,5	+526,8	+105,0
Комерційна собівартість 1 ц, грн.	521,2	526,5	1028,5	+507,3	+97,3
Ціна реалізації 1 ц, грн.	743,3	779,1	920,8	+171,5	+23,9
Прибуток на 1 ц, грн.	222,1	252,6	-107,7	-329,8	x
Рівень рентабельності виробництва, %	42,6	48,0	-10,5	-53,1 п.п.	
Рівень рентабельності продаж, %	29,9	32,4	-11,7	-41,6 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форми № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

Прибуток є різницею між виручкою від реалізації продукції, виробничою собівартістю та витратами, безпосередньо пов'язаними з реалізацією. В 2020 році найбільшу абсолютну суму прибутку підприємство отримало від реалізації молока, а вся інша продукція не дала і половини отриманого прибутку.

За даними наступної таблиці (табл. 2.14) видно, що починаючи з 2021 року ситуація в ролі продукції рослинництва в загальній сумі прибутку зростає.

За період 2021-2022 років сума прибутку, отриманого від реалізації зерна кукурудзи перевищує прибуток галузі тваринництва, і складає 1/3 від загальної маси прибутку. В динаміці за період дослідження найбільший приріст прибутку також відмічається по результатах реалізації зерна кукурудзи.

Всі попередні дослідження показали вплив основних трьох чинників на фінансову результативність і економічну ефективність виробництва і реалізації кожного виду продукції. Силу впливу кожного з них: виробничу собівартість, ціну реалізації і повну собівартість можна визначити за методом факторного аналізу.

Таблиця 2.14 – Динаміка фінансових результатів в розрізі видів продукції

Продукція	2020 р.			2021 р.			2022 р.			Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
	Виручка від реалізації, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	Виручка від реалізації, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	Виручка від реалізації, тис. грн.	Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	Прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	
Озима пшениця	32793,7	32771,0	22,7	19346,0	16906,1	2439,9	46993,8	34165,6	12828,2	+12805,5
Кукурудза	186203,3	171291,6	14911,7	124053,7	68172,9	55880,8	172996,8	121270,9	51725,9	+36814,2
Соняшник	22533,3	21547,5	985,8	62128,9	37562,1	24566,8	153643,3	6979,1	83844,2	+2858,4
Молоко	99855,0	70017,4	29837,6	98506,0	66560,8	31945,2	106311,9	118742,0	-12430,1	-42267,7
Разом	341385,3	295627,5	45757,8	304034,6	189201,9	114832,7	479945,8	343977,6	135968,2	+90210,4

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форм № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства

Аналізуючи вплив факторів на отриману суму прибутку ССК «Ярославна», можна відмітити, що на загальне збільшення його розміри в обсязі 90210,4 тис. грн. позитивно вплинуло два фактори – збільшення середньореалізаційних цін (найвищий вплив) і покращення структури реалізованої продукції. В свою чергу два інші чинники – обсяг реалізації і збільшення собівартості реалізованої продукції вплинули на зменшення прибутку відповідно на 22433,1 тис. грн. та 121865,4 тис. грн.

Таблиця 2.15 – Розрахунок впливу факторів на фінансовий результат ССК «Ярославна»¹

Показники	2020 р.	2022 р.	Умовний показник
Повна собівартість, тис. грн.	295627,5	343977,6	222112,2
Виручка від реалізації, тис. грн.	341385,3	479945,8	257288,6
Фінансовий результат прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	45757,8	135968,2	35176,4
Результат від реалізації в розрахунку 1 грн. виручки, грн.	0,134	0,283	x
Відхилення – всього, в т.ч. за рахунок зміни:	+90210,4		
собівартості	-121865,4		
ціни реалізації	+222657,2		
обсягу реалізації	-22433,1		
структури реалізації продукції	+11851,7		

Примітка 1. Умовний рівень собівартості і виручки визначається при фактичному обсязі реалізації і вартісному показнику базисного періоду.

Джерело: власні розрахунки автора

Економічна ефективність діяльності підприємства характеризується не лише абсолютною величиною прибутку, факторів його обумовлюючих та рівня прибутковості, а і системою показників ресурсомісткості, ресурсовіддачі, продуктивності. Для розрахунку додаткових економічних показників економічного розвитку ССК «Ярославна» ми взяли 3 групи ресурсів – землю, засоби праці і саму працю.

Таблиця 2.16 – Динаміка основних економічних показників розвитку господарства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р. ,±	
				абс., од.	відн., %
Валова продукція в порівняльних цінах, тис. грн.	102876,5	100766,8	89358,5	-13518	-13,1
Товарна продукція, тис. грн.	342295	305077	481598	+139303	+40,7
Операційні витрати, тис. грн.	337602	224430	368283	+30681	+9,1
Затрати на виробництво товарної продукції, тис. грн.	294067	188644	341022	+46955	+16,0
Затрати праці, тис. люд-год	91678	82599	90151	-1527	-1,7
Валовий прибуток, тис. грн.	48228	116433	140576	+92348	+191,5
Операційний фінансовий результат, тис. грн.	8196	76381	127183	+118987	в 14,5 р.
Чистий прибуток, тис. грн.	3420	72350	127012	+129592	в 36,1 р.
Отримано в розрахунку на 100 га с-г угідь, тис. грн.:					
валової продукції	1108,5	1069,8	943,8	-164,7	-14,9
товарної продукції	3688,1	3239,0	5086,6	+1398,5	+37,9
операційних витрат	3637,6	2382,3	3889,8	+252,2	+6,9
основних виробничих фондів	681,1	730,9	1149,7	+468,6	+68,8
валового прибутку	519,6	1236,2	1484,7	+965,1	+185,7
операційного прибутку	88,3	810,9	1343,3	+1255,0	в 14,2 р.
чистого прибутку	36,8	768,1	1341,5	+1304,7	в 36,5 р.
затрат праці, люд-год	987,8	876,9	952,2	-35,6	-3,6
Отримано в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, тис. грн.:					
валової продукції	162,8	146,4	82,1	-80,7	-49,6
товарної продукції	541,5	443,1	442,4	-99,1	-18,3
валового прибутку	7,6	169,1	129,1	+121,5	в 16,0 р.
операційного прибутку	13,0	110,9	116,8	+103,8	в 8,0 р.
чистого прибутку	5,4	105,1	116,7	+111,3	в 20,6 р.
На одного середньорічного працівника, тис. грн.:					
валової продукції	2236,4	2190,6	1787,2	-449,2	-20,1
товарної продукції	7441,2	6632,1	9632,0	+2190,8	+29,4
валового прибутку	1048,4	2531,2	284,5	+1743,1	+168,2
операційного прибутку	178,2	1660,5	2543,7	+2365,5	в 13,3 р.
чистого прибутку	74,3	1572,8	2540,2	+2465,9	в 33,2 р.
Рівень рентабельності підприємства, %	1,0	30,8	35,7	+34,7 п.п.	

Джерело: розраховано автором з використанням даних статистичної звітності підприємства – форм № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств, № 5 Примітки до річної фінансової звітності, № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) та попередньо проведені розрахунки

Дані таблиці показують, що практично всі показники мають позитивну динаміку, за винятком тих, які визначаються через затрати праці та частини показників ефективності використання основних виробничих фондів, оскільки за досліджуваній період відбулося динамічне їх оновлення.

Крім того, в зв'язку зі зменшенням виробництва валової продукції показники виробничої віддачі знизилися.

В цілому можна зробити висновок, що рівень економічної ефективності діяльності ССК «Ярославна» є високим, який забезпечується перш за все ринковими чинниками і має резерви для його підвищення.

2.3 Внутрішні резерви та напрями підвищення ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна»

Під резервами підвищення ефективності господарської діяльності розуміють невикористані фінансово-економічні можливості збільшення випуску продукції взагалі, на одиницю сукупних витрат, та витрат на виробництво окремих видів продукції, обумовлених більш раціональним використанням усіх видів ресурсів і капіталу, підвищення рівня платоспроможності, фінансової стійкості і упередження негативних тенденцій для підвищення результатів.

Основним, першочерговим напрямом підвищення ефективності господарської діяльності є підвищення валового виробництва сільськогосподарської продукції. Проведеним дослідженням з'ясовано зменшення урожайності сільськогосподарських культур, при зростанні витрат на їх вирощування в площі, що в розрахунку на 1 га посівів, обумовлює і збільшення виробничої собівартості продукції. Підвищення врожайності є базовим економічним резервом, який розглянемо в наступних розрахунках.

Розрахунки показали, що за рахунок дотримання вимог інтенсивних технологій вирощування культур, організації і мотивації праці необхідно забезпечувати навіть не приріст врожайності провідних товарних культур до рівня

передових господарств і середніх показників по регіону, а збереження досягнутого рівня за попередні періоди.

Таблиця 2.17 – Розрахунок резервів підвищення валового виробництва продукції

Показники	Озима пшениця	Зерно кукурудзи	Насіння соняшника	Разом
Фактичні урожайність 2022 р, ц/га	35,5	78,7	24,0	х
Резерв врожайності	7,2	6,2	3,3	х
Очікувана врожайність з врахуванням резервів	42,7	84,9	27,3	х
Витрати на 1 га, грн.	15570	39455	28281	х
Виробнича собівартість 1 ц, 2023 р., грн.	438,6	501,1	1176,3	х
Очікувана собівартість 1 ц, грн.	364,6	464,7	1035,9	х
Додатковий вихід продукції з фактичної посівної площі, ц	16495,2	21235,0	10843,8	х
Додаткове виробництво валової продукції в порівняльних цінах	1695,7	2278,5	3081,9	7056,1
Отримано прибутку на 1 ц, 2023 р.	167,6	187,3	1092,5	Х
Очікувано, з врахуванням резерву врожайності, грн.	249,4	161,7	966,1	х
Загальна додаткова сума прибутку при 100 % рівні товарності додаткового врожаю, тис. грн.	4113,9	3433,7	2977,4	10525,0
Додаткова сума товарообороту, тис. грн.	10128,1	13301,6	21709,2	45138,9

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень

Враховуючи резерв врожайності можна додатково отримати валового збору за умови сталої структури посівних площ, озимої пшениці 16495,2 ц, зерна кукурудзи – 21235 ц, і насіння соняшнику 10843,8 ц. В вартісному вираженні додаткове валове виробництво в порівняльних цінах складе в цілому 7056,1 тис. грн., в тому числі озимої пшениці – 2278,5 тис. грн., соняшнику 3081,9 тис. грн. Зменшення виробничої собівартості сприятиме збільшенню виручки і прибутку як в розрахунку на кожен центнер продукції, так і в цілому по підприємству відповідно на 45138,9 тис. грн. та 10525,0 тис. грн.

Таблиця 2.18 – Рівень ефективності господарської діяльності з врахуванням резервів

Показник	Фактичний рівень, 2022 р.	Значення з врахуванням резервів
Валова продукція в порівняльних цінах, тис. грн.	89358,5	96414,6
Товарна продукція, тис. грн.	481598,0	526736,9
Валовий прибуток, тис. грн.	140576,0	151101,0
Фондовіддача грн. на 100 грн.	82,1	88,6
Фондомісткість	1,22	1,12
Коефіцієнт оборотності оборотних фондів, рази	9,5	10,4
Продуктивність праці, тис. грн. на 1 працівники	1787,2	1928,3
Рівень рентабельності виробництва, %	41,2	44,3
Рівень рентабельності продажу, %	29,2	29,7
Тривалість 1 обороту, дні	38,4	35,1
Додатково вивільнено з обороту оборотних фондів в результаті прискорення оборотності, тис. грн.	x	4762,2

Джерело: власні розрахунки автора за даними попередніх досліджень

В результаті підвищення рівня інтенсифікації розвитку галузі рослинництва ССК «Ярославна» отримало б 96414,6 тис. грн. валової продукції в порівнянні з 89358,5 тис. грн., фактичного рівня 2022 року. Сума товарообігу складе 526736,9 тис. грн., а валового прибутку – 151101,0 тис. грн. В результаті чого підвищиться рівень ефективності використання ресурсів, а саме фондовіддача може зрости на 6,5 грн. в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, продуктивність праці підвищиться на 141,1 тис. грн. продукції виробленої на 1 працівника.

Коефіцієнт оборотності оборотних фондів зросте на 0,9 дні, в результаті чого вивільниться з обороту за рік 4762,2 тис. грн.

Рівень рентабельності виробництва і продажу спроможні збільшитися за рахунок фактора інтенсивності виробництва відповідно на 3,1 та 0,5 п.п.

Економічна категорія «ефективність» на мікрорівні характеризує зв'язок між трьома величинами: величиною отриманого результату в натуральних і вартісних вимірниках, та кількістю інвестованих або витрачених у виробництві

ресурсів. Виходячи з цього заходи підприємства щодо підвищення ефективності розвитку підприємства ми виділили в три групи.

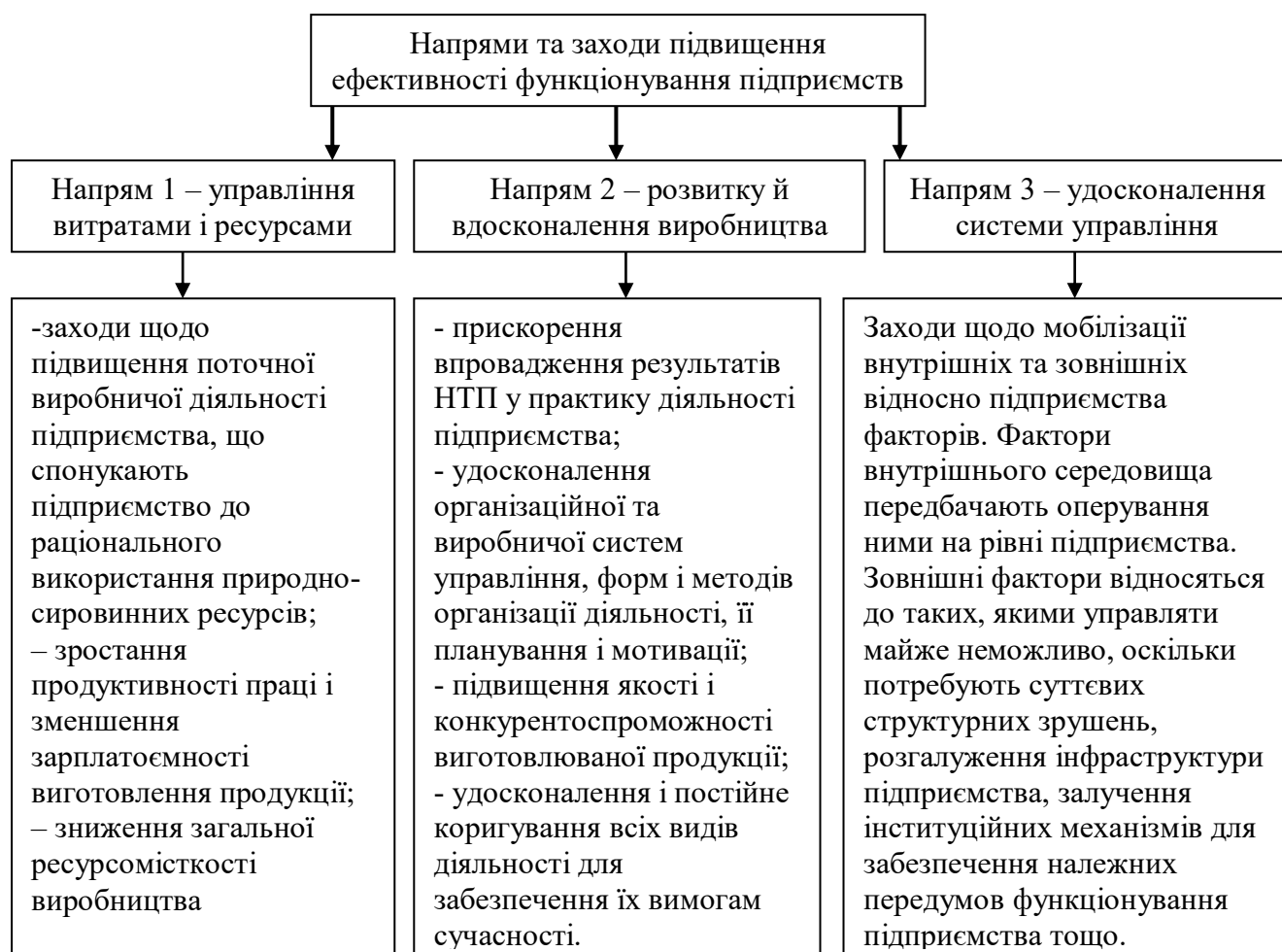

Рисунок 2.1 – Напрями підвищення ефективності роботи підприємства

Джерело: власна розробка автора

Всі напрями, які нами задекларовані в схемі є взаємопов'язаними і взаємозалежними.

Перспективи розвитку залежать від досягнутих можливостей і напрямів мобілізації слабких сторін. Конкурентне ринкове середовище вимагає пошуку шляхів досягнення конкурентних переваг над іншими підприємствами.

Ми порівняли досягнуті показники в господарській діяльності ССК «Ярославна» з іншими підприємствами регіону для ідентифікації першочергових напрямів його розвитку.

Таблиця 2.19 – Порівняння економічних показників діяльності ССК «Ярославна» з аналогічними суб'єктами аграрного виробництва

Показники	ССК «Ярославна» Конотопського району	ТОВ «За мир»	СВК «Перше травня» Сумського району	СФГ «Урожай» Роменського району
І. Порівняльний аналіз урожайності сільськогосподарських культур				
Озима пшениця	35,5	51,7	49,8	60,1
Кукурудза	78,7	98,9	105,3	95,0
Соняшник	24,0	22,8	30,9	29,1
ІІ. Порівняльний аналіз виробничих витрат на 1 га посівної площі				
Озима пшениця	15570,0	22218,0	20428,7	24875,3
Кукурудза	39455,0	38079,2	12038,9	30556,2
Соняшник	28281	20815,9	13641,8	19240,6
ІІІ. Аналіз середньореалізаційної цін на сільськогосподарську продукцію в 2022 роках				
Озима пшениця	614,0	756,6	623,7	841,3
Зерно кукурудзи	626,4	629,9	639,7	846,2
Насіння соняшника	2002,0	1577,9	1622,3	5371,5

Джерело: власні розрахунки автора за даними статистичної інформації підприємств – форм № 21-заг. Звіт про реалізацію продукції сільського господарства, № 29-сг Звіт про площі та валові збори сільськогосподарських культур, плодів, ягід і винограду, № 50-сг Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств

З даної таблиці видно, що рівень виробничо-підприємницької діяльності ССК «Ярославна» по багатьох показниках уступає аналогічним показникам інших сільськогосподарських підприємств Сумської області, які знаходяться в одному природно-кліматичному поясі і мають однаковий виробничо-господарський напрям аграрного виробництва.

Перш за все слід відмітити найнижчий рівень врожайності по всіх сільськогосподарських культурах і в порівнянні з кожним із трьох підприємств.

Незважаючи на те, що витрати матеріально-технічних і фінансових ресурсів в розрахунку на кожен гектар посівної площі найвищий в порівнянні з іншими підприємствами на вирощування і кукурудзи на зерно і соняшнику, що говорить про низький рівень окупності внесених виробничих ресурсів.

Також середньореалізаційні ціни найнижчі в досліджуваному підприємстві по озимій пшениці і зерну кукурудзи, ціна реалізації на соняшнику знаходиться на середній позиції, але значно нижче в порівнянні з СФГ «Урожай» Роменського району.

Таким чином, провівши комплексний аналіз економічної ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна» можна узагальнити складові його стратегічного розвитку, які будуть спрямовані на підвищення рівня конкурентоспроможності досліджуваного підприємства в матриці SWOT-аналізу.

Таблиця 2.20 – SWOT- матриця ефективності господарської діяльності ССК «Ярославна»

		Зовнішнє середовище	
		О (opportunities) Можливості:	Т (threats) Загрози:
		- залучення інвестора; - покращення виробничої інфраструктури; - механізація та автоматизація процесу виробництва; - підвищення продуктивності тварин; - удосконалення кормової бази; - створення маркетингового і зооветеринарного відділів.	- зміни в законодавстві; - велике податкове навантаження; - підвищення цін на ресурси виробничого призначення; - погіршення кредитної політики; - зниження попиту на продукцію.
Внутрішнє середовище	S (strength) Сильні сторони:	Поле «СІМ»	Поле «СІЗ»
	- земельні ресурси; - матеріально-технічна база; - хороший імідж; - ефективні технології виробництва; - надійні постачальники; - досвідчені працівники; - сприятливі для виробництва природні умови.	1. За допомогою земельних ресурсів, сильної МТБ, нових технологій, досвідчених працівників можна ефективно вирощувати найбільш прибуткові культури. 2. Висока прибутковість господарства дасть змогу залучити інвестора та покращити кормову базу.	1. Пошук нових постачальників. 2. Пошук більш привабливіших покупців продукції. 3. Дотримання технологій виробництва продукції. 4. Матеріальне та моральне стимулювання працівників.
	W (weaknesses) Слабкі сторони:	Поле «СЛМ»	Поле «СЛЗ»
	1	2	3
	- мале поголів'я худоби; - низька продуктивність тварин; - високі затрати праці у тваринництві; - висока собівартість продукції тваринництва; - висока зоотехнічна окупність кормів;	1. Інвестиції дадуть змогу закупити більш продуктивних тварин, що збільшить поголів'я, підвищить їх продуктивність. 2. Модернізація, механізація та автоматизація виробничих процесів у тваринництві дасть змогу	Це поле потребує розробки такої стратегії, яка одночасно дасть змогу ліквідувати слабкі сторони підприємства і уникнути загроз. У такому випадку ми пропонуємо стратегію концентрації. Вона дасть можливість залучити

Продовження таблиці 2.20

1	2	3
- недосить розвинена виробнича інфраструктура тваринництва.	знизити затрати праці та собівартість продукції. 3.Розробка, удосконалення раціонів та поліпшення кормової бази підвищить зоотехнічну окупність кормів.	інвесторів та інших зацікавлених осіб. Це допоможе розвинути галузі сільського господарства до високого рівня.

Джерело: власна розробка автора

У внутрішньому та зовнішньому середовищах функціонування ССК «Ярославна» відбуваються постійні зміни, які створюють як додаткові можливості для аграрного бізнесу, так і додаткові труднощі. А тому адміністративному менеджменту досліджуваного підприємства необхідно:

- систематизувати проблемні ситуації і загрози;
- виділити для подальшого залучення нові потенційні можливості і конкурентні переваги;
- вибрати оптимальний вектор розвитку;
- удосконалити і синхронізувати роботу всіх управлінських служб з метою удосконалення економічної продуктивності і конкурентоспроможності бізнесу.

РОЗДІЛ 3

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ССК «ЯРОСЛАВНА» ТА РЕЗЕРВИ ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІКОСТІ

3.1 Фінансовий аналіз діяльності ССК «Ярославна» Конотопського району Сумської області

Однією із складових аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства є фінансовий аналіз, процес дослідження взаємозв'язку результатів господарської діяльності і фінансового стану, який за мету має виявлення рівня ефективності управлінських рішень, пов'язаних з підвищенням позитивних грошових потоків, рівня плато- і кредитоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності і рентабельності діяльності підприємства.

Всі показники фінансового стану є взаємопов'язаними, але на першому етапі аналізу і базовим результатом є вертикальний і горизонтальний аналіз балансу в результаті якого отримуємо динаміку, структуру, взаємозв'язок і взаємообумовленість показників ресурсно-майнового складу і фінансово-ресурсного їх забезпечення.

Основним джерелом аналізу майна підприємства і джерел його фінансування є основний документ фінансової звітності – Баланс «Звіт про фінансовий стан».

До складу майна підприємства належить дві основні групи активів необоротні і оборотні.

Аналіз динаміки і складу майна підприємства показав, що за період дослідження 2020-2022 років загальна їх сума збільшилася більш як в 2 рази, або на 144,7 %, при чому на 239,8 % збільшилась вартість оборотних активів, а обсяги необоротних активів зросли на 80,5 %. Серед оборотних активів основний приріст відмічається збільшення залишків дебіторської заборгованості, серед необоротних – основних засобів.

Таблиця 3.1 – Склад та структура засобів підприємства (на кінець року)

Види засобів (актив)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±		
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абс., тис. грн.	Відн., %	Струк., п.п.
I. Необоротні активи									
Незавершене будівництво	60569	36,7	60569	26,5	78231	19,4	+17662	+29,2	-17,3
Основні засоби	37914	23,0	36482	16,0	99572	24,6	+61658	+162,6	+1,6
Усього за розділом 1	98483	59,7	97051	42,5	177803	44,0	+79320	+80,5	-15,7
II. Оборотні активи	45256	27,4	100128	43,8	159421	39,5	+114165	+252,3	+12,1
Виробничі запаси	2335	1,4	4461	2,0	8829	2,2	+6494	+278,1	+0,8
Незавершене виробництво	33317	20,2	27055	11,8	40525	10,0	+7208	+21,6	-12,2
Готова продукція	9604	5,8	68612	30,0	110067	27,3	+100463	в 10,5 р.	+21,5
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	12990	7,9	9988	4,4	10416	2,6	+2577	+19,8	-5,3
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	453	0,3	3335	1,5	3187	0,8	+2734	в 6,1 р.	+0,5
за виданими авансами	604	0,4	2878	1,3	2903	0,7	+2299	+308,6	+0,3
Інша поточна дебіторська заборгованість	234	0,1	74	0,0	30727	7,6	+30493	в 130,3 р.	+7,5
Грошові кошти та їх еквіваленти	6968	4,2	14918	6,5	18445	4,6	+11477	+164,7	+0,4
Витрати майбутніх періодів	3	0,0	32	0,0	36	0,0	+33	в 10,1 р.	0,0
Інші оборотні активи	-	-	-	-	83	0,2	+836	х	+0,2
Усього за розділом 2	66508	40,3	131353	57,5	225971	56,0	+159463	+239,8	+15,7
БАЛАНС	164991	100,0	228404	100,0	403774	100,0	+238783	+144,7	±34,8
Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів, рази	0,67		1,35		1,27		+0,60		

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

В структурі активів в 2022 році в порівнянні з 2020 роком відбулися зміни на 34,8 п.п.

Загальний приріст активів свідчить про розширення діяльності підприємства, а також з одного боку про розвиток ресурсного потенціалу, який необхідний для здійснення операційної і інших видів діяльності, а з іншого – розвиток можливостей для розширення інвестиційної і фінансової діяльності.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів є основним найбільш узагальнюючим показником структури активів. Цей показник за період дослідження в ССК «Ярославна» збільшився на 0,60 р.

Ключовим показником аналізу на даному етапі є співвідношення темпів зростання обсягу продаж і темпів зростання активів. В ССК «Ярославна» темпи росту товарообігу склали 1,47, а активів – 2,44, це означає, що підприємство недостатньо раціонально використовує свої ресурси.

Чим вище співвідношення основного і оборотного капіталу, тим коротший виробничий цикл, тим вища швидкість обертання авансованого капіталу.

Аналіз джерел формування ресурсів є тим засобом, який здійснює вплив на управлінські рішення в підвищенні платоспроможності, фінансової стійкості, стабілізації фінансового стану взагалі.

Аналіз активів, ресурсів підприємства і джерел їх утворення тісно взаємопов'язані (табл. 3.2).

Власний капітал є джерелом формування в більшій мірі постійного капіталу, представляє в економічному змісті різницю між вартістю активів і величиною зобов'язань. Основним джерелом власного капіталу в ССК «Ярославна» є нерозподілений прибуток, який складає практично 100 % в складі власного та 83,7 і 94,4 % в складі загального авансованого капіталу.

Підприємство для повноцінного свого існування використовує залучений капітал, отриманий як на довготерміновій, так і на короткотерміновій основі. Динаміка довгострокових зобов'язань не носить стійкого характеру. В основному довгострокові кредити використовувались для фінансування капітальних вкладень в частині будівництва складських об'єктів.

Таблиця 3.2 – Склад та структура джерел утворення засобів ССК «Ярославна»

Джерела утворення засобів (пасив)	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Абс., тис. грн.	Відн., %
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	108	0,1	103	0,1	108	0,0	0,0	0,0
Нерозподілений прибуток	143955	87,2	216305	94,6	335002	83,0	+191047	+132,7
Усього за розділом I	144063	87,3	216411	94,7	335110	83,0	+191047	+132,7
II. (3.) Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Довгострокові кредити банків	15131	9,2	-	-	6243	1,6	-8888	-58,7
Відстрочені податкові зобов'язання	140	0,1	140	0,1	102	0,0	-38	-27,1
Усього за розділом II	15271	9,3	140	0,1	6345	1,6	-8926	-58,5
III. (4.) Поточні зобов'язання								
Короткострокові кредити банків	-	-	-	-	24631	6,1	+24631	х
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	-	-	-	-	38	0,0	+38	х
товари, роботи, послуги	4106	2,5	9621	4,1	20054	5,0	+19948	+388,4
розрахунками з бюджетом	740	0,4	1085	0,5	623	0,2	-117	-15,8
розрахунками з оплати праці	135	0,1	119	0,1	200	0,1	+65	+48,1
Кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	-	-	-	-	4589	1,1	+4589	х
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	2150	0,5	+2150	х
Інші поточні зобов'язання	676	0,4	102,8	0,5	10034	2,4	+6358	в 13,8 р.
Усього за розділом (III)	5657	3,4	11853	5,2	62319	15,4	+56662	в 10,0 р.
БАЛАНС	164991	100,0	228404	100,0	403774	100,0	+238783	+144,7

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Поточні зобов'язання в структурі капіталу займають невисокий відсоток, хоча має позитивну динаміку щодо збільшення.

Підприємство для фінансування своєї діяльності використовує всі можливі за необхідності альтернативні джерела, які використовуються на певних фінансових умовах, не порушуючи фінансової надійності і стійкості на фінансово-товарному ринку.

Таблиця 3.3 – Показники фінансової стійкості підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Коефіцієнт автономії	0,87	0,95	0,83	-0,04
Коефіцієнт фінансової залежності	1,15	1,06	1,20	+0,05
Співвідношення довгострокових зобов'язань і необоротних активів	0,16	0,00	0,04	-0,12
Коефіцієнт забезпечення власними ресурсами	1,71	3,79	3,31	+1,60
Коефіцієнт концентрації позитивного капіталу	0,13	0,05	0,17	+0,04
Коефіцієнт фінансування	0,15	0,06	0,20	+0,05

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Аналіз динаміки і розміру показників, які визначають рівень фінансової незалежності свідчать, що основна, практично домінуюча частка активів, а відтак і діяльності ССК «Ярославна» фінансуються за рахунок власних коштів, забезпечуючи підприємству високий рівень автономії і фінансової незалежності.

Одним із фундаментальних методів оцінки фінансової стійкості є визначення рівня забезпеченості запасів зі складу оборотних активів підприємства різнотерміновими джерелами їх формування.

За ступенем самостійності впливу і спроможністю розпоряджатися оборотними активами вони поділяються на власні і залучені.

З розвитком підприємницької діяльності власний оборотний капітал забезпечує фінансову стійкість суб'єкта господарювання і впливає на його оперативну самостійність.

Ступінь ліквідності і ефективності використання оборотних ресурсів

характеризують використовуючи коефіцієнт ліквідності, оборотності і коефіцієнт забезпечення оборотних фондів власним капіталом.

Розрахунок власних оборотних фондів проведемо в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Розрахунок власних оборотних коштів

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±
1. Власний капітал (Сума I р П балансу)	144063	216411	335110	+191047
2. Довгострокові зобов'язання (Сума II р П балансу)	15271	140	6345	-8926
3. Поточні зобов'язання (сума III р П балансу)	5657	11853	62319	+56662
4. Необоротні активи (Сума I р А балансу)	98483	97051	177803	+79320
5. Власні оборотні кошти (1+2-4)	60851	119500	163652	+102801

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

З даних таблиці видно, що сума власних оборотних коштів має тенденцію до збільшення. Основним джерелом, яке стало основним в формуванні даного показника є нерозподілений прибуток накоплений з попередніх років.

Таблиця 3.5 – Розрахунок забезпеченості власними оборотними засобами

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±
Вартість оборотних активів, тис. грн.	66508	131353	225971	+159463
в т.ч. оборотних фондів	35655	31548	49390	+13735
Поточні зобов'язання, тис. грн.	5657	11853	62319	+56662
Робочий капітал, тис. грн. (Наявність власних оборотних коштів)	60851	119500	163652	+102801
Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів власними оборотними коштами оборотних активів	0,91	0,91	0,72	-0,19
Коефіцієнт забезпеченості запасів і затрат (Коефіцієнт маневреності власного капіталу)	1,71	3,79	3,31	+1,60

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Забезпеченість оборотних активів власними обіговими коштами є достатньо високою, а відповідно і рівень забезпеченості оборотних фондів і виробничих

запасів і затрат. Ці показники є лакмусовими у визначенні рівня фінансового стану і платоспроможності підприємства.

Оцінка фінансової стійкості, а потім і управління її рівнем є однією з функційних задач фінансового менеджменту виробничо-економічної системи підприємства. Управління фінансовою стійкістю безпосередньо органічно пов'язано з управлінням доходами і витратами, капіталом і грошовими потоками, фінансовими платіжними ресурсами і платіжними зобов'язаннями підприємства.

До короткострокових фінансових зобов'язань відносять всі форми при певних умовах залучених коштів. Тимчасове використання в оборот залучених коштів є об'єктивним і позитивним явищем для розвитку підприємницької діяльності, особливо при сезонному характері виробництва. Головне правило, яке має дотримуватися – це своєчасне її повернення.

Динаміку залишків, структуру і термін використання кредиторської заборгованості ССК «Ярославна» наведено в таблицях 3.6. і 3.7.

Таблиця 3.6 – Склад та структура поточних зобов'язань підприємства

Види заборгованості	2020 р.			2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±
	на поч. року, тис. грн.	на кін. року, тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
Короткострокові кредити банків	1663	-	-	-	-	24631	39,5	+24631
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	46248	4106	72,6	9621	81,2	20054	32,2	+15948
Поточні зобов'язання за розрахунками:								
з бюджетом	1096	740	13,1	1085	9,1	623	1,0	-117
з оплати праці	140	135	2,4	119	1,0	200	0,3	+65
Поточні розрахунки з учасниками	-	-	-	-	-	4589	7,4	+4589
Поточна кредиторська заборгованість з внутрішніми розрахунками	-	-	-	-	-	2150	3,4	+2150
Інші поточні зобов'язання	331	676	11,9	1028	8,7	10034	16,2	+9358
РАЗОМ	49528	5657	100,0	11853	100,0	62319	100,0	+56662

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Аналізуючи склад, динаміку і структуру поточних зобов'язань можна зробити висновок, що загальна їх сума зросла більш як і 10 разів, склавши 62319 тис. грн. в 2022 році в порівнянні з 5657 тис. грн. в 2020 році. В 2020 і 2021 роках домінуюча частка (близько 80 %) належить кредиторській заборгованості за розрахунками за товари, роботи і послуги, в 2022 році ця частка розділилась між кредиторською заборгованістю за розрахунками і короткотерміною заборгованістю за кредитами перед банком.

Кредиторська заборгованість, як тимчасове джерело фінансування активів підприємства потребує дослідження середньої тривалості її використання в обороті підприємства.

Таблиця 3.7 – Показники оцінки кредиторської заборгованості підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±
Середня величина К ^т заборгованості, тис. грн.	27064	7903	31555	+4491
Сума закупівель, тис. грн., або сума понесених матеріальних витрат	298393	192351	311221	+12828
К-т оборотності К ^т заборгованості	11,0	24,3	9,9	-1,1
Термін погашення К ^т заборгованості, днів	33,2	15,0	36,9	+3,7
Питома вага К ^т заборгованості у сумі закупівель, %	9,1	4,1	10,1	+1,0
Припадає Д ^т на 1 грн. К ^т заборгованості	1,22	1,93	1,01	-0,21

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід))

Дані таблиці показують, що коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, як і середні терміни її погашення суттєво відрізняються по роках. Найвищий був в 2021 році, а найнижчий – в 2022 році. Середній термін погашення кредиторської заборгованості перевищує один місяць – 36,9 дні, що є не достатньо мобільним періодом розрахунків з постачальниками.

Враховуючи те, що кредиторська заборгованість є противагою дебіторської, рекомендується в процесі аналізу порівняти їх величини.

Дебіторська заборгованість перевищує кредиторську в 2020 і 2021 роках, що свідчить про іммобілізацію власного капіталу на фінансування дебіторської

заборгованості.

Таблиця 3.8 – Склад і структура дебіторської заборгованості підприємства

Види заборгованості	2020 р.			2021 р.		2022 р.		Відхилення, ±
	на поч. року, тис. грн.	на кін. року, тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	47362	12990	91,0	998	61,4	10416	22,1	+2574
Дебіторська заборгованість за розрахунками: з бюджетом	4216	453	3,2	3335	20,5	3187	6,7	+2734
за виданими авансами	-	604	4,2	2878	17,7	2903	6,1	+2299
Інша поточна дебіторська заборгованість	34	234	1,6	74	0,4	30727	65,1	+30493
РАЗОМ	51612	14281	100,0	16275	100,0	47233	100,0	+32952

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Аналізуючи динаміку і структуру дебіторської заборгованості, як однієї із складових оборотного капіталу, та ліквідним платіжним ресурсам, слід зазначити зростання її на кінець досліджуваного періоду на 32952 тис. грн. В 2020 році основним боргом перед ССК «Ярославна» була несплата покупцями за реалізовану продукцію – 91 %, а в 2022 році 65,1 % складає інша дебіторська заборгованість.

Аналізуючи дебіторську заборгованість і її роль в забезпеченні фінансової стійкості підприємства необхідно вивчити терміни її інкасації і причини тривалої несплати за надані послуги і реалізовану продукцію, оскільки перевищення термінів обумовлює відволікання з обороту ресурсів і сповільнення оборотності капіталу в цілому.

Дані наступної таблиці (табл. 3.9) показують, що оцінюючи дебіторську заборгованість за середньорічною величиною, видно її зменшення в 2022 році в порівнянні з 2020 роком. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості,

враховуючи збільшення чистого доходу від реалізації збільшився на 4,8 рази, а термін погашення скоротився на 15 днів, що є позитивним економічним явищем.

Таблиця 3.9 – Показники оцінки дебіторської заборгованості підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення, ±
Середня величина Дт заборгованості, тис. грн.	32947	15278	31754	-1193
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	342295	305077	481598	+139303
Коефіцієнт оборотності Дт заборгованості	10,4	20,0	15,2	+4,8
Термін кредиту покупцям, днів (період погашення Дт заборгованості)	35,1	18,3	24,0	-15,1
Питома вага Дт заборгованості в оборотних активах	21,5	12,4	11,7	-9,8

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід))

Критерій швидкості перетворення оборотних активів в гроші дозволяє їх згрупувати в окремі групи за рівнем ліквідності з метою дослідження рівня платоспроможності підприємства.

Ми активи поділили на чотири групи, з яких оборотні об'єднані в перші три:

A_1 – найбільш ліквідні (абсолютно ліквідні), до яких віднесли грошові кошти і їх еквіваленти;

A_2 – активи, що швидко реалізуються, до їх складу включили всі види дебіторської заборгованості і готову продукцію;

A_3 – активи, що реалізуються повільно, всі інші оборотні активи, які класифікуються як виробничі оборотні фонди (виробничі запаси, витрати майбутніх періодів і залишкова вартість незавершеного виробництва);

A_4 – група важкореалізованих активів, які потребують особливих умов для їх реалізації, до якої віднесли всі необоротні активи.

Активи груп A_3 і A_4 є найменш ліквідними, з найвищим ризиком вкладення, саме ці активи (включаючи частину оборотних) найбільш віддалені від моменту реалізації та найактивніше піддаються впливу інфляційних процесів і змін кон'юнктури фінансового і відчасти товарного ринків.

Таблиця 3.10 – Агрегований баланс для аналізу ліквідності підприємства (тис. грн.)

АКТИВ	2020 р.		2021 р.		2022 р.		ПАСИВ	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %
Найбільш ліквідні активи (А ₁)	6968	4,2	14918	6,5	18445	4,6	Негайні пасиви (П ₁)	875	0,5	1204	0,5	861	0,2
Активи, що швидко реалізуються (А ₂)	23885	14,5	84887	37,2	158136	39,2	Короткострокові пасиви (П ₂)	4782	2,9	10649	4,7	61458	15,2
Активи, що реалізуються повільно (А ₃)	35655	21,6	31548	13,8	49390	12,2	Довгострокові пасиви (П ₃)	15271	9,3	140	0,1	6345	1,6
Активи, що важко реалізуються (А ₄)	98483	59,7	97051	42,5	177803	44,0	Постійні пасиви (П ₄)	144063	87,3	216411	94,7	335110	83,0
БАЛАНС	164991	100,0	228404	100,0	403774	100,0	БАЛАНС	164991	100,0	228404	100,0	403774	100,0

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Групування активів за рівнем мобільності і пасивів за рівнем стійкості дозволяє зробити висновки про раціональність їх співвідношення, ефективність фінансової політики підприємства і рівня ліквідності.

Співставлення їх значення та характеристики нерівностей між ресурсами і джерелами їх покриття представлено в таблиці 3.11.

Таблиця 3.11 – Виконання умов ліквідності на підприємстві

№ умови	Умови абсолютної ліквідності	По підприємству	
		на початок періоду	на кінець періоду
1	$A_1 \geq \Pi_1$	+	+
2	$A_2 \geq \Pi_2$	+	+
3	$A_3 \geq \Pi_3$	+	+
4	$A_4 < \Pi_4$	+	+

Джерело: сформовано автором з використання розрахунків таблиці 3.10

За даними таблиці видно, що всі умови нерівностей, які характеризують ліквідність балансу і рівень фінансового стану виконуються. Це дає можливість зробити висновок про абсолютну ліквідність балансу, і наявність базових передумов для здійснення ефективної фінансово-господарської діяльності.

Ліквідність поточних активів є важливим чинником, який визначає з одного боку ступінь ризику вкладення оборотних коштів, а з іншого характеризує рівень платоспроможності підприємства, тобто здатності розраховуватися за своїми короткостроковими фінансовими зобов'язаннями.

Таблиця 3.12 – Показники платоспроможності підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±	
				Абс., од.	Відн., %
Коефіцієнт покриття	11,80	11,08	3,62	-8,18	-69,3
Коефіцієнт швидкої ліквідності	5,45	8,30	2,83	-2,62	-48,1
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	1,23	1,25	0,30	-0,93	-75,6
Чистий оборотний капітал (робочий капітал), тис. грн.	60851	119500	163652	+102801	+168,9
Співвідношення поточної дебіторської заборгованості і поточної кредиторської заборгованості (на кінець року)	2,52	1,37	0,76	-1,76	-69,9
Співвідношення суми власних оборотних коштів і загальної суми оборотних коштів	0,91	0,91	0,72	0,19	-20,3

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Дані таблиці 3.12 підтверджують попередні висновки про достатній рівень платоспроможності. Коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормативному (0,20-0,25). Коефіцієнт швидкої ліквідності при нормативному 1,0 (1,5) в 2023 році складає 2,83, а коефіцієнт покриття в 2 рази перевищує нормативно-орієнтовані. Однак в динаміці рівень платоспроможності ССК «Ярославна» значно погіршився.

Коефіцієнт співвідношення власних оборотних коштів і оборотних активів змінився з 0,91 до 0,72, рівень перевищує нормативно допустиме значення (0,1) і підтверджує достатньо високий рівень платоспроможності, однак його зменшення проти минулого періоду свідчить про зниження фінансової незалежності підприємства та підвищення ризику фінансових вкладень.

Здатність генерувати прибуток в процесі підприємницької діяльності, спроможність раціонального розміщення капіталу і ефективність його використання характеризують показники рентабельності діяльності і капіталу (табл. 3.13).

Таблиця 3.13 – Показники рентабельності підприємства (%)

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Рентабельність виробництва (від ВП)	16,4	61,7	41,2	+24,8
Рентабельність продажу (від ВП)	14,1	38,2	29,2	+15,1
Рентабельність операційної діяльності (від ОП)	2,4	33,1	35,8	+33,4
Рентабельність авансованого капіталу (від ЧП)	1,9	36,8	8,5	+6,6
Рентабельність власного капіталу (від ЧП)	2,4	40,1	46,1	+43,7
Рентабельність позичкового капіталу (від ЧП)	8,5	439,5	314,9	+306,4
Рентабельність оборотного капіталу (від ЧП)	3,7	73,1	71,1	+67,4
Рентабельність основних виробничих фондів (від ЧП)	5,4	105,6	116,7	+111,3
Рентабельність оборотних фондів (від ЧП)	10,3	215,3	251,7	+241,4
Норма прибутку	3,5	70,6	79,7	+76,2

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід))

Між всіма показниками рентабельності існує взаємозв'язок, який відображає ступінь прибутковості господарської діяльності, фінансового ризику та ефективність використання власного і авансованого капіталу.

Дані таблиці характеризують високий рівень прибутковості діяльності і капіталу, який її забезпечує.

3.2 Напрями і резерви підвищення фінансової стійкості підприємства як фактора ділової активності

Однією з передумов забезпечення ефективного розвитку підприємства є управління його фінансовою стійкістю, тобто спроможність забезпечувати рівновагу активів, як ресурсів, та пасивів, як джерел їх утворення. Фінансова стійкість підприємства є лакмусом його інвестиційної привабливості. Дослідити тип фінансової стійкості та резервів її зміцнення є одним з етапів нашого дослідження.

Тип фінансової стійкості і динаміку його зміни можна визначити за розрахованою системою абсолютних показників, які представлені в наступній таблиці.

Таблиця 3.14 – Визначення типу фінансової стійкості підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Наявність власного оборотного капіталу для формування запасів, тис. грн. (H_1)	60851	119500	162652	+102801
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та позик для формування запасів, тис. грн. (H_2)	60851	119500	162652	+102801
Наявність власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів, тис. грн. (H_3)	64957	129121	207337	+142380
Запаси, тис. грн. (H_4)	45246	100128	159421	+114165
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу для формування запасів ($E_1=H_1-H_4$)	15605	19372	3231	-12374
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових кредитів та для формування запасів ($E_2=H_2-H_4$)	15605	19372	3231	-12374
Надлишок/нестача власного оборотного капіталу, довгострокових, короткострокових кредитів та позик для формування запасів ($E_3=H_3-H_4$)	19711	28993	47916	+28205
Тип фінансової стійкості	асолютна	асолютна	асолютна	x

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан))

Відповідно до забезпеченості запасів поступово зростаючою фінансовою складовою від базового рівня покриття – наявності власного оборотного капіталу, покриття другого рівня – власний обіговий капітал та вартість довгострокових зобов'язань для даних цільових потреб та покриття третього рівня – забезпечення запасів збільшеного сумою покриття на суму короткострокових кредитів і позик. Відповідно до забезпеченості запасів різними сумами груп покриття розрізняють чотири групи типів фінансової стійкості: абсолютна, нормальна, передкризовий та кризовий фінансовий стан.

Дані розрахунки в таблиці показали, що ССК «Ярославна» забезпечене нормативно-стійкими джерелами – формування запасів (включаючи залишки готової продукції) – власним обіговим капіталом, що говорить про абсолютну фінансову стійкість.

Незрозумілим в результаті аналізу виникло запитання необхідності залучення короткотермінового кредиту банку при достатньому рівні запасу абсолютної стійкості досліджуваного підприємства. Однак за умови ідентифікації такого фінансового стану можна зробити наступні висновки:

1. Фінансово-економічна діяльність є ефективною.
2. ССК «Ярославна» являється здатним до забезпечення безперервного збутового та виробничого процесу.
3. Рівень кредитоспроможності і платоспроможності є високим і в стані довіри до підприємства.
4. Наявна сума власних оборотних коштів показує, що ССК «Ярославна» має значні резервні ресурси для накопичення запасів і залучення їх в додатковий оборот.

Тип фінансової стійкості значно впливає на процеси і результативність діяльності підприємства. Фактори, які на нього впливають, такі як рівень боргового навантаження, ліквідність, прибутковість, обліково-розрахункова політика, ринкові умови функціонування підприємства та ефективність управління запасами визначають і формують ділову активність.

Таблиця 3.15 – Показники ділової активності підприємства

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±
Виручка від реалізації, тис. грн.	342295	305077	481598	+139303
Середній розмір авансованого капіталу, тис. грн.	182448	196698	316089	+133641
Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	142350	180237	275654	+133304
Середній розмір власного оборотного капіталу, тис. грн.	64277	90175	141576	+77299
Середній розмір оборотного капіталу, тис. грн.	91920	98931	178662	+86742
Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	32947	15278	31754	-1193
Середній розмір запасів, тис. грн.	50116	72692	129775	+79659
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	63210	68844	108856	+45646
Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	27064	7903	31555	+4491
Чистий прибуток, тис. грн.	3420	72350	127012	+123592
Коефіцієнт оборотності капіталу, рази	1,88	1,55	1,52	-0,36
Період трансформації авансованого капіталу, дні	194,1	235,5	240,1	+46,0
Оборотність Д ^Г заборгованості: днів	35,1	18,3	24,0	-15,1
оборотів	10,4	20,0	15,2	+4,8
Оборотність запасів днів	53,4	86,9	98,4	+45,0
оборотів	6,83	4,20	3,71	-3,11
Тривалість операційного циклу, дні	88,5	105,2	122,4	+33,9
Оборотність К ^Г заборгованості: днів	35,2	15,0	36,9	+3,7
оборотів	11,0	24,3	9,9	-1,1
Оборотність власного капіталу: днів	152,1	216,0	209,8	+57,7
оборотів	2,40	1,69	1,74	-0,66
Тривалість фінансового циклу, дні	53,3	90,2	85,5	+32,3
Період окупності прибутком власного капіталу, роки	41,9	2,5	2,2	-39,7
Коефіцієнт ділової активності	0,61	0,47	0,44	-0,17

Джерело: узагальнено автором за даними попередніх розрахунків

Ділова активність підприємства взагалі – це його комплексна характеристика, яка характеризує діяльність підприємства, спрямовану на динамічний розвиток за всіма напрямками функціонування.

Високий рівень ділової активності характеризується стійким фінансовим станом, активною інноваційною та інвестиційною політикою, динамічним рівнем

ефективності використання всіх видів ресурсів, стійкою тенденцією до зростання темпових показників.

Показники ділової активності характеризують динаміку обороту ресурсів і капіталу, в результаті чого формується тривалість виробничого, операційного і фінансового циклів в підприємстві.

Показники ділової активності, такі як оборотність дебіторської заборгованості – складову операційного циклу, оборотність запасів – основу виробничого циклу і оборотність власного капіталу мають тенденції до зниження. Це призвело до збільшення операційного циклу на 33,9 дні, та фінансового циклу на 32,3 дні. Загальний коефіцієнт ділової активності, який визначається за часткою від ділення чистого доходу на суму середньорічної вартості активів, оборотних активів, кредиторської заборгованості, дебіторської заборгованості, середньорічної суми власного капіталу і основних засобів має тенденцію до зниження.

Таблиця 3.16 – Розрахунок чистого доходу для забезпечення сталого показника ділової активності ССК «Ярославна»

Показник	Значення
Середньорічна сума активів (А), тис. грн.	316089
Середньорічна сума оборотних активів (ОА), тис. грн.	178662
Середньорічна сума кредиторської заборгованості (КЗ), тис. грн.	31555
Середньорічна сума дебіторської заборгованості (ДЗ), тис. грн.	31754
Середньорічна сума матеріальних запасів (МЗ), тис. грн.	129775
Середньорічна сума власного капіталу (ВК), тис. грн.	275654
Середньорічна сума основних засобів (ОЗ), тис. грн.	108856
$K_{да} = ЧД / (А + ОА + КЗ + ДЗ + МЗ + ВК + ОЗ)$	0,61
Очікувана сума чистого доходу, тис. грн.	654134

Джерело: власні розрахунки автора на основі попередніх досліджень

Попередні розрахунки показали, що коефіцієнт ділової активності зменшився з 0,61, середнього рівня (при нормативному середньому значенні $0,5 > K_{да} > 1$) до 0,44 низького рівня, який за нормативним ідентифікується на рівні $K_{да} < 0,5$.

Для підтримання середнього і вище рівня ділової активності ССК «Ярославна» має отримувати чистий дохід, за наявної матеріально-технічної бази і структури капіталу не нижче 536172 тис. грн., а для забезпечення ділової активності на рівні 2020 року – 654134 тис. грн.

Одним з важливих показників ефективності економічної діяльності підприємства є швидкість оборотності оборотних коштів. Тривалість обороту характеризує не лише тривалість перетворення оборотних ресурсів в процесі функціонування всіх стадій кругообороту (закупки, виробництва і реалізації), а і є свого роду синтетичним показником, який одночасно демонструє результати процесу матеріального відтворення (обсяг реалізації виготовленої продукції) і ефективність використання в цьому процесі матеріальних ресурсів і коштів.

Таблиця 3.17 – Динаміка і ефективність використання оборотних фондів

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. від 2020 р., ±	
				Абс., од.	Відн., %
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	33354	33602	50469	+17115	+51,3
Сума товарообігу, тис. грн.	342295	305077	481598	+139303	+40,7
Коефіцієнт оборотності оборотних фондів, рази	10,3	9,1	9,5	-0,8	-7,8
Тривалість 1 обороту, днів	35,4	40,1	38,4	+3,0	+8,6
Коефіцієнт закріплення оборотних фондів	0,10	0,11	0,18	+0,01	x
Норма прибутку, %	3,5	70,6	79,7	+76,2 п.п.	
Рентабельність оборотних фондів, % (від чистого прибутку)	10,3	215,3	251,7	+241,4 п.п.	
Сума одноденного обороту, тис. грн.	937,8	835,8	1319,4	+381,6	+40,7
Зміна (±) тривалості 1 обороту, днів	x	4,7	+3,0	x	x
Вивільнено (-), додатково фондів в 1 оборот, тис. грн.	x	+3928,3	3958,2	x	x
Коефіцієнт реальної вартості оборотних активів у майні підприємства, рази	0,27	0,36	0,30	+0,03	+11,1

Джерело: розраховано автором з використання даних звітності досліджуваного підприємства (форма № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) та форми № 2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід))

Співвідношення оборотності оборотних фондів впливає на збільшення тривалості виробничого циклу і додаткового залучення в оборот 3958,2 тис. грн.

Одним з важливих показників, які характеризують стан оборотності коштів є коефіцієнт реальної вартості оборотних активів в майні підприємства, цей рівень має бути достатнім для забезпечення ритмічного, безперебійного виробництва і забезпечення швидкої ліквідності активів.

Розрахунки показали, що отримання чистого доходу на рівні 536,2-654,1 тис. грн. дозволить довести коефіцієнт оборотності оборотних фондів до 13,0 одиниць і стабілізувати тривалість виробничого і операційного циклу.

Таким чином, основним фактором фінансово-економічної стабільності діяльності ССК «Ярославна» є максимізація прибутку, при ефективно діючій ціновій і витратній політиці, оптимальній структурі обсягу товарообороту виробничих ресурсів і капіталу.

Провівши фінансово-економічний аналіз діяльності ССК «Ярославна» можна зробити висновки, що основними резервами забезпечення стійкого розвитку підприємства є диверсифікація виробництва, оптимізація структури посівних площ, пошуки альтернативних ринків збуту сільськогосподарської продукції та впровадження ефективного маркетингового управління, запровадження політики страхування посівів, врожайності, недобору сільськогосподарської продукції, створення фінансових резервів для покриття непередбачуваних витрат, втрат та ризиків, пов'язаних з агропромисловим виробництвом.

Крім того, необхідно враховувати ринкові та природні коливання для оптимізації фінансового стану аграрного підприємства.

ВИСНОВКИ

Сільськогосподарський споживчий кооператив «Ярославна» об'єднує в кооперативну діяльність індивідуальних виробників молока з різних територіальних громад: Путивльської, Буринської, Миколаївської (Білопільського району), Недригайлівської, Глухівської, Кролевецької, Роменської і Конотопської.

ССК «Ярославна» як кооператив сформував свій земельний банк в основному з орендованих в населення Путивльської територіальної громади паїв. Крім своїх двох власних 3217 земельних ділянок взято в оренду.

ССК «Ярославна» спеціалізується на виробництві двох видів продукції, які в сукупній величині займають 70,1 %, кожен з яких не менше 25 %, а саме виробництво кукурудзи і молока.

Середньорічна чисельність працівників, зайнятих трудовою діяльністю в ССК «Ярославна» в 2022 році склала 50 осіб, що на 4 особи більше в порівнянні з попередніми періодами. Чисельність персоналу зайнятого в галузі рослинництва зросла на 67,6 % і в абсолютному значенні склала 40 осіб, тоді як в тваринництві 10 осіб.

Слід зазначити перш за все позитивні динамічні зміни в абсолютній величині чистого прибутку підприємства, який збільшився до 127012 тис. грн. в порівнянні з 3420 тис. грн. (більш як в 36 раз).

Озима пшениця, соняшник і кукурудза є стандартним складом трьохпольної сівозміни, яка на нашу думку не є оптимальною.

Пшениця є традиційною для підприємства культурою. Аналіз показав, що врожайність пшениці має сталу тенденцію до зменшення, при чому зросла собівартість виробленої і реалізованої продукції відповідно на 26,3 %, повна собівартість продукції зросла на 28,6 %.

Рентабельність виробництва в 2022 році склала 37,5 %, тоді як в 2020 році – 0,1 %. Основним чинником отримання прибутку в 2022 році послужили переважаючі темпи росту ціни реалізації над витратами. Сума виручки на кожен гектар площі посіву зросла на 6071 грн., або 42,0 %.

Динаміка показників ефективності виробництва і реалізації кукурудзи аналогічні попереднім тенденціям.

Урожайність кукурудзи в 2022 році зменшилась в порівнянні з 2020 роком на 7,3 %, при чому тенденція зниження урожайності відмічається, як стійка. Виробнича собівартість зросла на 75,1 %, а комерційна – на 51,1 %, більш динамічні зміни відбулися в збільшенні середньореалізаційної ціни, що також обумовило збільшення прибутку як в розрахунку на 1 ц продукції і на 1 га посівної площі.

Вирощування соняшнику в ССК «Ярославна» набуває вищого з роками рівня концентрації. Однак при збільшенні посівних площ даної культури урожайність знизилась на 12,1 %. Тенденції в зміні виробничої і комерційної собівартості, а також ціни реалізації аналогічні як і по іншим видам товарної зернової продукції.

Виробнича собівартість зросла на 63,8 %, тоді як собівартість реалізованої продукції і комерційна собівартість на 24-26 %%, що говорить про високий відсоток в обсягах реалізованої продукції перехідних залишків минулих років. Однак високодинамічні зміни тенденції зростання ціни реалізації забезпечують високу прибутковість підгалузі, та зростання прибутку і виручки на кожен гектар посівної площі.

Молоко є єдиним видом продукції тваринництва в ССК «Ярославна». В результаті збільшення собівартості продукції і не настільки динамічними тенденціями зростання середньореалізаційної ціни, молоко із прибуткового виду продукції перейшло в якість збиткового. Рівень збитковості склав 10,5 %, прибутковість зменшилась за досліджуваний період на 53,1 п.п.

Аналізуючи вплив факторів на отриману суму прибутку ССК «Ярославна», можна відмітити, що на загальне збільшення його розміри в обсязі 90210,4 тис. грн. позитивно вплинуло два фактори – збільшення середньореалізаційних цін (найвищий вплив) і покращення структури реалізованої продукції. В свою чергу два інші чинники – обсяг реалізації і збільшення собівартості реалізованої

продукції вплинули на зменшення прибутку відповідно на 22433,1 тис. грн. та 121865,4 тис. грн.

Для розрахунку додаткових економічних показників економічного розвитку ССК «Ярославна» ми взяли 3 групи ресурсів – землю, засоби праці і саму працю.

Практично всі показники мають позитивну динаміку, за винятком тих, які визначаються через затрати праці та частини показників ефективності використання основних виробничих фондів, оскільки за досліджуваний період відбулося динамічне їх оновлення.

Крім того, в зв'язку зі зменшенням виробництва валової продукції показники виробничої віддачі знизилися.

В цілому можна зробити висновок, що рівень економічної ефективності діяльності ССК «Ярославна» є високим, який забезпечується перш за все ринковими чинниками і має резерви для його підвищення.

Основним, першочерговим напрямом підвищення ефективності господарської діяльності є підвищення валового виробництва сільськогосподарської продукції. Проведеним дослідженням з'ясовано зменшення урожайності сільськогосподарських культур, при зростанні витрат на їх вирощування в площі, що в розрахунку на 1 га посівів, обумовлює і збільшення виробничої собівартості продукції.

Враховуючи резерв врожайності можна додатково отримати валового збору за умови сталої структури посівних площ, озимої пшениці 16495,2 ц, зерна кукурудзи – 21235 ц, і насіння сояшнику 10843,8 ц. В вартісному вираженні додаткове валове виробництво в порівняльних цінах складе в цілому 7056,1 тис. грн., в тому числі озимої пшениці – 2278,5 тис. грн., сояшнику 3081,9 тис. грн. Зменшення виробничої собівартості сприятиме збільшенню виручки і прибутку як в розрахунку на кожен центнер продукції, так і в цілому по підприємству відповідно на 45138,9 тис. грн. та 10525,0 тис. грн.

В результаті підвищення рівня інтенсифікації розвитку галузі рослинництва ССК «Ярославна» отримало б 96414,6 тис. грн. валової продукції в порівнянні з 89358,5 тис. грн., фактичного рівня 2022 року. Сума товарообігу складе 526736,9

тис. грн., а валового прибутку – 151101,0 тис. грн. В результаті чого підвищиться рівень ефективності використання ресурсів, а саме фондвідача може зрости на 6,5 грн. в розрахунку на 100 грн. основних виробничих фондів, продуктивність праці підвищиться на 141,1 тис. грн. продукції виробленої на 1 працівника.

Коефіцієнт оборотності оборотних фондів зросте на 0,9 дні, в результаті чого вивільниться з обороту за рік 4762,2 тис. грн.

Рівень рентабельності виробництва і продажу спроможні збільшитися за рахунок фактора інтенсивності виробництва відповідно на 3,1 та 0,5 п.п.

Перспективи розвитку залежать від досягнутих можливостей і напрямів мобілізації слабких сторін. Конкурентне ринкове середовище вимагає пошуку шляхів досягнення конкурентних переваг над іншими підприємствами.

Рівень виробничо-підприємницької діяльності ССК «Ярославна» по багатьох показниках уступає аналогічним показникам інших сільськогосподарських підприємств Сумської області, які знаходяться в одному природно-кліматичному поясі і мають однаковий виробничо-господарський напрям аграрного виробництва.

Перш за все слід відмітити найнижчий рівень врожайності по всіх сільськогосподарських культурах і в порівнянні з кожним із трьох підприємств.

Незважаючи на те, що витрати матеріально-технічних і фінансових ресурсів в розрахунку на кожен гектар посівної площі найвищий в порівнянні з іншими підприємствами на вирощування і кукурудзи на зерно і соняшнику, що говорить про низький рівень окупності внесених виробничих ресурсів.

Також середньореалізаційні ціни найнижчі в досліджуваному підприємстві по озимій пшениці і зерну кукурудзи, ціна реалізації на соняшнику знаходиться на середній позиції, але значно нижче в порівнянні з СФГ «Урожай» Роменського району.

Аналіз динаміки і складу майна підприємства показав, що за період дослідження 2020-2022 років загальна їх сума збільшилася більш як в 2 рази, або на 144,7 %, при чому на 239,8 % збільшилась вартість оборотних активів, а обсяги необоротних активів зросли на 80,5 %. Серед оборотних активів основний приріст

відмічається збільшення залишків дебіторської заборгованості, серед необоротних – основних засобів.

В структурі активів в 2022 році в порівнянні з 2020 роком відбулися зміни на 34,8 п.п.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів є основним найбільш узагальнюючим показником структури активів. Цей показник за період дослідження в ССК «Ярославна» збільшився на 0,60 р.

Ключовим показником аналізу на даному етапі є співвідношення темпів зростання обсягу продаж і темпів зростання активів. В ССК «Ярославна» темпи росту товарообігу склали 1,47, а активів – 2,44, це означає, що підприємство недостатньо раціонально використовує свої ресурси.

Основна, практично домінуюча частка активів, а відтак і діяльності ССК «Ярославна» фінансуються за рахунок власних коштів, забезпечуючи підприємству високий рівень автономії і фінансової незалежності.

Аналізуючи склад, динаміку і структуру поточних зобов'язань можна зробити висновок, що загальна їх сума зросла більш як і 10 разів, склавши 62319 тис. грн. в 2022 році в порівнянні з 5657 тис. грн. в 2020 році.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, як і середні терміни її погашення суттєво відрізняються по роках. Найвищий був в 2021 році, а найнижчий – в 2022 році. Середній термін погашення кредиторської заборгованості перевищує один місяць – 36,9 дні, що є не достатньо мобільним періодом розрахунків з постачальниками.

Враховуючи те, що кредиторська заборгованість є противагою дебіторської, рекомендується в процесі аналізу порівняти їх величини.

Дебіторська заборгованість перевищує кредиторську в 2020 і 2021 роках, що свідчить про іммобілізацію власного капіталу на фінансування дебіторської заборгованості.

Аналізуючи динаміку і структуру дебіторської заборгованості, як однієї із складових оборотного капіталу, та ліквідним платіжним ресурсам, слід зазначити зростання її на кінець досліджуваного періоду на 32952 тис. грн. В 2020 році

основним боргом перед ССК «Ярославна» була несплата покупцями за реалізовану продукцію – 91 %, а в 2022 році 65,1 % складає інша дебіторська заборгованість.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, враховуючи збільшення чистого доходу від реалізації збільшився на 4,8 рази, а термін погашення скоротився на 15 днів, що є позитивним економічним явищем.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відповідає нормативному (0,20-0,25). Коефіцієнт швидкої ліквідності при нормативному 1,0 (1,5) в 2023 році складає 2,83, а коефіцієнт покриття в 2 рази перевищує нормативно-орієнтовані. Однак в динаміці рівень платоспроможності ССК «Ярославна» значно погіршився.

Коефіцієнт співвідношення власних оборотних коштів і оборотних активів змінився з 0,91 до 0,72, рівень перевищує нормативно допустиме значення (0,1) і підтверджує достатньо високий рівень платоспроможності, однак його зменшення проти минулого періоду свідчить про зниження фінансової незалежності підприємства та підвищення ризику фінансових вкладень.

ССК «Ярославна» забезпечене нормативно-стійкими джерелами – формування запасів (включаючи залишки готової продукції) – власним обіговим капіталом, що говорить про абсолютну фінансову стійкість.

Незрозумілим в результаті аналізу виникло запитання необхідності залучення короткотермінового кредиту банку при достатньому рівні запасу абсолютної стійкості досліджуваного підприємства. Однак за умови ідентифікації такого фінансового стану можна зробити наступні висновки:

1. Фінансово-економічна діяльність є ефективною
2. ССК «Ярославна» являється здатним до забезпечення безперервного збутового та виробничого процесу.
3. Рівень кредитоспроможності і платоспроможності є високим і в стані довіри до підприємства.
4. Наявна сума власних оборотних коштів показує, що ССК «Ярославна» має значні резервні ресурси для накопичення запасів і залучення їх в додатковий оборот.

Для підтримання середнього і вище рівня ділової активності ССК «Ярославна» має отримувати чистий дохід, за наявної матеріально-технічної бази і структури капіталу не нижче 536172 тис. грн., а для забезпечення ділової активності на рівні 2020 року – 654134 тис. грн.

Одним з важливих показників ефективності економічної діяльності підприємства є швидкість оборотності оборотних коштів. Тривалість обороту характеризує не лише тривалість перетворення оборотних ресурсів в процесі функціонування всіх стадій кругообороту (закупки, виробництва і реалізації), а і є свого роду синтетичним показником, який одночасно демонструє результати процесу матеріального відтворення (обсяг реалізації виготовленої продукції) і ефективність використання в цьому процесі матеріальних ресурсів і коштів.

Розрахунки показали, що отримання чистого доходу на рівні 536,2-654,1 тис. грн. дозволить довести коефіцієнт оборотності оборотних фондів до 13,0 одиниць і стабілізувати тривалість виробничого і операційного циклу.

Таким чином, основним фактором фінансово-економічної стабільності діяльності ССК «Ярославна» є максимізація прибутку, при ефективно діючій ціновій і витратній політиці, оптимальній структурі обсягу товарообороту виробничих ресурсів і капіталу.

Провівши фінансово-економічний аналіз діяльності ССК «Ярославна» можна зробити висновки, що основними резервами забезпечення стійкого розвитку підприємства є диверсифікація виробництва, оптимізація структури посівних площ, пошуки альтернативних ринків збуту сільськогосподарської продукції та впровадження ефективного маркетингового управління, запровадження політики страхування посівів, врожайності, недобору сільськогосподарської продукції, створення фінансових резервів для покриття непередбачуваних витрат, втрат та ризиків, пов'язаних з агропромисловим виробництвом.

Крім того, необхідно враховувати ринкові та природні коливання для оптимізації фінансового стану аграрного підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С., Калашнікова Ю. Оцінка фінансової стійкості підприємства та шляхи її підвищення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 155–160. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.19>. (дата звернення 14.12. 2022).
2. Антипенко Н.В., Чіп Л.О., Параскеєва А.М., Докучаєв О.А. Інтегрована модель оцінювання результативності підприємства в умовах управління змінами, економіки знань, діджиталізації та інноваційного підприємництва. 2022. *Економіка та держава*. № 1. С. 19–22. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2022/5.pdf. (дата звернення 18.01. 2023).
3. Барбінягра О. Діагностика управління розвитком фінансової діяльності аграрних підприємств Одеської області. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-35>. (дата звернення 14.12. 2022).
4. Бегун С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 4 (32). С. 36–42. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-04-36-42>. (дата звернення 05.07. 2023).
5. Бегун С.І. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємства: статистична оцінка. *Економічний часопис СНУ імені Лесі Українки*. 2020. № 3 (23). С. 168–176. URL: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2020-03-168-176>. (дата звернення 16.12. 2022).
6. Бондарук Т.Г., Заїчко І.В., Бондарук І.С. Діагностика фінансового стану та інвестиційної привабливості підприємства в системі фінансового менеджменту. *Науковий вісник національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2022. № 1-2. С. 62–75.
7. Бражна Л.В. Аналіз розвитку та фінансового стану підприємств у військовий період. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. Вип. 2(104). С. 79–

85. URL: [https://doi.org/10.26642/ema-2023-2\(104\)-79-85](https://doi.org/10.26642/ema-2023-2(104)-79-85). (дата звернення 05.07. 2023).
8. Варава Л.М., Афанасьєв Є.В., Арутюнян А.Р. Комплексна інтегрована оцінка рівня ефективності корпоративного управління на основі фінансово-економічних показників підприємства. Актуальні проблеми сучасного менеджменту: колективна монографія за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л.М. Варава. Кривий Ріг: Вид. Р.А. Козлов, 2018. 203 с. URL: <http://ds.knu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1944/1/%.pdf>. (дата звернення 14.12. 2022).
9. Вівчар О., Кос Т. Сучасні методи оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2023. № 4 (116). С. 115–119. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-4-116-23>. (дата звернення 05.07. 2023).
10. Губко В.І. Механізми управління фінансово-економічними результатами діяльності аграрних підприємств: дис. ... к.е.н.: спеціальність 08.00.04 економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). ЗВО Міжнародний університет бізнесу і права, Херсон 2020. – Одеська національна академія харчових технологій, Одеса, 2020. 227 с.
11. Дубинська О. Визначення рівня фінансово-економічної безпеки на підставі аналізу фінансової звітності підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 5. С. 112–122. URL: <http://tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/article/view/138/135>. (дата звернення 16.12. 2022).
12. Ємельянов О., Петрушка Т., Симак А. Показники ефективності використання виробничих ресурсів як інструменти діагностики господарської діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1146/1104> (дата звернення 14.12. 2022).
13. Костенко Ю., Короленко О., Гузь М. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022, №

43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>. (дата звернення 29.12. 2022).
- 14.Кравченко М.О., Леонтовська М.А. Підходи до оцінювання фінансової стійкості інноваційноактивних підприємств. *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інституту»*. 2022 р. № 24. С. 93–98. URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/274831/269977>. (дата звернення 16.12. 2022).
- 15.Краус Н.М., Краус К.М., Марченко О.В. Актуальні проблеми фінансів та економіки: навчальний посібник. Київ: Аграр Медіа Груп, 2023. 286 с. URL:https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43820/1/Kraus_Finansy_ta_Ekonomika_2023.pdf. (дата звернення 05.07. 2023).
- 16.Кулик К.О. Оцінка причин кризи та сильних і слабких сторін сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2015. Вип. 12(2). С. 67–70. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_12\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2015_12(2)_17). (дата звернення 29.12. 2022).
- 17.Купріна Н.М., Ступницька Т.М., Величко О.М. Особливості фінансового аналізу найбільш важливих груп активів в системі управління діяльністю підприємства. *Економіка харчової промисловості*. 2022. Т. 14, Вип. 2. С. 58–67. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2022_14_2_9. (дата звернення 16.12. 2022).
- 18.Куцай Н.С., Демчук В.О. Сутність, задачі та етапи управління фінансовим станом підприємства. *Modern Economics*. 2021. № 25. С. 92–97. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V25\(2021\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V25(2021)-14). (дата звернення 29.12. 2022).
- 19.Лопатовська О.О., Гаєвська О.С. Ліквідність та платоспроможність в контексті фінансового управління діяльністю підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 1. С. 118–123. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/03/2022-en-1-19.pdf>. (дата звернення 16.12. 2022).
- 20.Малій О.Г. Експрес-діагностика фінансового стану в управлінні поточною діяльністю підприємства. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-*

- фінансовий та управлінський аспекти: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 22-23 березня 2022 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2022. С. 332–335. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/9580> (дата звернення 14.12. 2022).
21. Масюк Ю.В., Мамчур Г.С. Фінансовий менеджмент прибутку сільськогосподарського підприємства. *Агросвіт*. 2021. № 20. С. 46–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2021_20_9. (дата звернення 29.12. 2022).
22. Мицак О., Ковтун Н., Лихач О. Удосконалення механізму управління фінансовими результатами підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2019. № 1. С. 115–122. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/56/587./pdf>. (дата звернення 29.12. 2022).
23. Набока І.С., Нагорний Я.В. Платоспроможність підприємства та формування рівня її забезпечення в сільськогосподарському підприємстві. *Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти, технологій і суспільства»*. 29 листопада 2023 року в м. Кропивницький.
24. Нагорний П., Базюк Д. Оцінка фінансового стану як передумова ефективного управління підприємством. *Трансформаційна економіка*. 2023. Вип. 1 (01). С. 44–49. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-1-8>. (дата звернення 05.07. 2023).
25. Нагорний Я.В., Набока І.С. Управління витратами в системі ефективного аграрного виробництва. *Економіка, облік, фінанси та право: стратегічні пріоритети розвитку в умовах глобалізації: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції*. (Кропивницький, 28 листопада 2023 р.): у 2 ч. Кропивницький: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. 67 с. С. 37–38.
26. Онищенко О., Солодков Д. Формування фінансового результату та управління прибутком: розподіл і використання. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-72>. (дата звернення 14.12. 2022).

27. Пармаклі Д.М., Деркач Т.В., Бахчиванжи Л.А. Методичний інструментарій прогнозування прибутку у бізнес-плануванні підприємницької діяльності підприємств аграрного сектора. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2020. Т. 25. Випуск 6(85). С. 158–166. URL: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2020_25_6/31.pdf. (дата звернення 16.12. 2022).
28. Проскуріна Н.М., Гнідкова А.В. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства *Економіка та суспільство*. 2022. Випуск № 43. С. 43–74. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1761/1697>. (дата звернення 14.12. 2022).
29. Стащук О., Жигар Н. Формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Економічний часопис ВНУ імені Лесі Українки*. 2022. № 3 (31). С. 12–17. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2022-03-12-17>. (дата звернення 14.12. 2022).
30. Сподіна А.О., Тарасенко І.О. Фінансова стійкість підприємства: сутність та фактори впливу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2022р. № 12(131). С. 24-31. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/20530/1/20221111_304.pdf. (дата звернення 16.12. 2022).
31. Тараруєв Ю.О. Сутність та діагностика фінансового стану підприємства. 2021. *Економіка та управління підприємствами*. Випуск № 2(82). С. 113–119. URL: http://psae-jrnl.nau.in.ua/journal/2_82_2021_ukr/18.pdf. (дата звернення 29.12. 2022).
32. Ткаченко Г.А. Моніторинг економічного стану аграрних підприємств у контексті здійснення реінжинірингу виробничих та логістичних бізнес-процесів. *Агросвіт*. 2021. № 17. С. 41–46. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3487&i=5>. (дата звернення 29.12. 2022).
33. Трансформації у фінансуванні корпоративного бізнесу в умовах нестабільності: наукова доповідь за ред. д.е.н. В.В. Зимовця; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2023. 148 с. URL:

- <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/10/Transformatsii-u-finansuvannikorporatyvnoho-biznesu.pdf> (дата звернення 25.11. 2023).
- 34.Чередніченко А.О., Васечко Л.І., Рамський А.Ю. Стратегічне управління фінансовою стійкістю суб'єктів господарювання в сучасному економічному середовищі. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2023. Вип. 1(11). С. 112–124. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/187>. (дата звернення 13.07. 2023).
 - 35.Ясинська Д.В., Добровольська О.В. Сучасна парадигма діагностики фінансового стану підприємства в період кризи. *Економічний простір*. 2021. № 166. С. 81–84. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-14>. (дата звернення 29.12. 2022).
 - 36.Boryshkevych I. Formulation of a typical development strategy for agricultural enterprises (by the method of hoshin kanri). *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2019. № 6 (3-4). С. 15–19.
 - 37.Todorich L. Efficiency of operating activity of agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. № 4(1). С. 149–161. <https://are-journal.com/are/article/view/ /158> (дата звернення 14.12. 2022).
 - 38.Yakubiv V., Yakubiv R., Maksymiv Y., Hryhoruk I., Popadynets N., Iwaszczuk N. Assessment of efficiency of agricultural enterprise management: methods and trend analysis. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2020. Vol. 7. No. 3. С. 19–26.URL: <http://journals.pnu.edu.ua>. (дата звернення 29.12. 2022).
 - 39.Yakubiv V.M., Gorogotska N.I., Yakubiv R.D. Management model of agricultural enterprises development through implementation of diversification processes. *Current Issues in Economics*. 2015. Вип. 8. С. 58–65.
 - 40.Yakubiv V. Accounting and analytical methods of diagnostics improvement for enterprises organizational development. *Economic Annals-XXI*. 2015. № 3-4 (1). С. 68–71.